

88801

E. R.,
306/a.

ARANYBORJU

SZINMŰ KÉT RÉSZBEN, ELŐJÁTEKKAL

IRTA:

HERCZEG FERENC

93
SINGER ÉS WOLFNER KIADÁSA, BUDAPEST

~~P. v. 830 57.~~

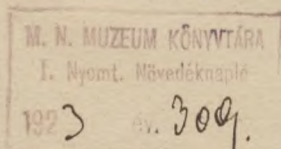

Minden jog, az előadás és a fordítás joga is, a szerző tulajdona.

Copyright by W. Karczag's Verlag — Wien.

88801

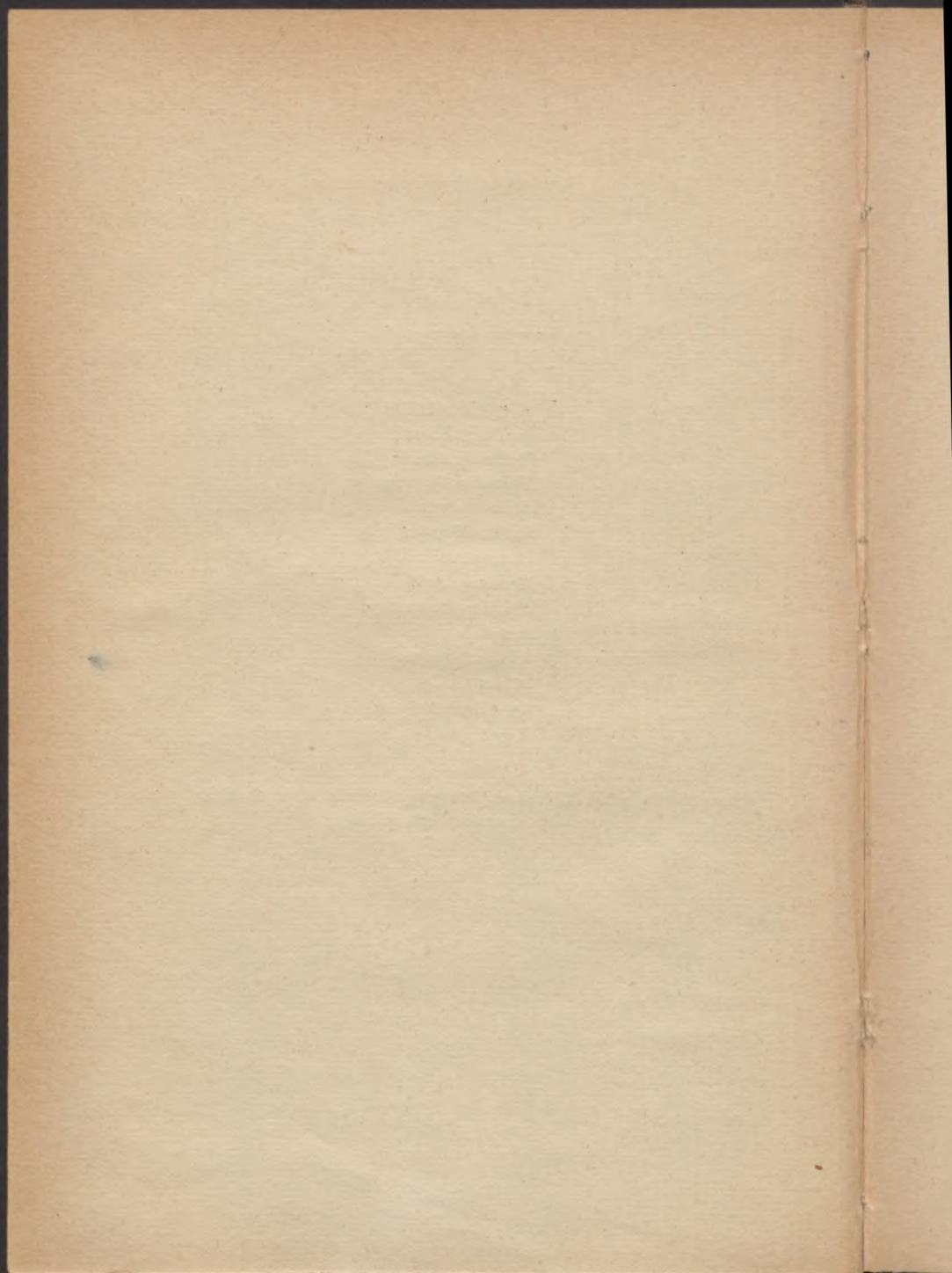

BUDAPESTI HIRLAP NYOMDÁJA.

SZEREPLŐK:

A gazdag Grálné
Az öreg Zsuzsi
Videczky Flóris
Videczky Marika
Csákó István
Csákó Magdus
A prépost ur
Brezinay gróf
Marion főhadnagy
Antal
A kis Videczky
A kis Csákó
Csendbiztos
Egy hajdu

Az előjáték a XVIII. század közepén történik, a darab többi része száz esztendővel később.

ELŐJÁTÉK

Kandalló, melyben leégett a tűz. A kandallón régi óra, mutatója öt felé jár, a falon régi kép, egyszerű diófa-keretben, a megfeketedett kép allonge-parókás férfit ábrázol. A kandalló mellett bőrkarosszék és alacsony zsámoly. A kandalló párkányán égő gyertya. Téli hajnal.

GRÁLNÉ, majd ZSUZSI.

Grálné a karosszékben ül és fehér harisnyát köt. Grálné 90 éves asszony. Bundát visel, a fején óriás nagy fekete főkötőt, az orrán fekete keretű okulárét.

Zsuzsi 70 éves, még jó erőben levő parasztasszony. Egyik lába csúzos, azért mankós bottal jár. Nyugodt, fölényes és goromba. Nagyon szegényesen öltözik. A fején nagy, fehér főkötő, a vállán meleg kendő. Kék kötény.

Süvöltő szélroham a kandallóban.

GRÁLNÉ

Hogy jajgat a szél a kéményben!

ZSUZSI

Jobbról jön. Künn hóvihar van. Azért olyan sötét a hajnal. Az ablak csupa jégvirág. Tegyek a tűzre?

GRÁLNÉ

Drága a fa, nem kell prédálni. A koppantót, Zsuzsi!

ZSUZSI

A koppantóval megtisztítja a gyertyát a kandallón. A tekintetes asszonynak hatvanezer hold erdeje van és egész télen fázik.

GRÁLNÉ

Azért *van* nekem, mert nem prédáltam el. Hány óra?

ZSUZSI

Félőt.

GRÁLNÉ

Nem jöttek még a kis fiúk?

ZSUZSI

Ötkor jönnek, szegénykéik.

GRÁLNÉ

Odainti, bizalmasan. Te, az éjtszaka megint álmot láttam.

ZSUZSI

Szintén bizalmasan. Jelentős álom volt?

GRÁLNÉ

Megint ugyanaz. Egy porta előtt állottam és zörgettem.

ZSUZSI

Milyen volt a porta?

GRÁLNÉ

Fekete, magas volt, mint egy templomkapu.

ZSUZSI

Kinyitották? Beeresztették?

GRÁLNÉ

Nem nyitották.

ZSUZSI

Akkor jó. Mert ha beeresztik, az halált jelent.

GRÁLNÉ

Mikor fölébredtem, a szomszéd kutya vonyított. Már kétszer álmodtam ugyanazt. Ha harmadszor is megzörgetem a fekete kaput, akkor beeresztenek.

ZSUZSI

A tekintetes asszony van is már vagy 90 éves.

GRÁLNÉ

Mit beszélsz, te ostoba? Hogy volnék? Alig multam még 89. És a boldogult apámuram 97 évet élt. Ha nem pipázott volna, még ma is élne.

ZSUZSI

Akkor most épen 130 éves volna.

GRÁLNÉ

*Megvetően. Ostoba! Indulatosan köt.
Szélroham.*

ZSUZSI

A fekete kaput meg kellene rakni a budai kis
lútriban.

GRÁLNÉ

Tíz órakor eljön a nótárius ur. Új végrendeletet
akarak íratni.

ZSUZSI

Már megint?

GRÁLNÉ

Az invalidusoknak nem testálok semmit. Azok
pipáznak és bort isznak. Majd az én pénzemért! Neked
íratok ezer forintot.

ZSUZSI

Pengőt?

GRÁLNÉ

Csak sájt. De egy fekete ruhát is.

ZSUZSI

Melyiket? A selyemruhát?

GRÁLNÉ

Azt.

ZSUZSI

Jó lesz. Abban óhajtának temetkezni. Mert negyven évi szolgálat után nincs egy rendes szoknyám, mivel a Jézus elé mehetnék.

GRÁLNÉ

Nem jöttek még a kis fiúk?

ZSUZSI

Majd jönnek. Mondja, tekintetes asszony, micsoda istentelenség az, hogy ilyen hófuvásos hajnalon ideparancsolja a szegény kis kölyköket?

GRÁLNÉ

Hiszen atyámfiái. Más rokonom nincs is, csak a két fiú. A kis Videczky, meg a kis Csákó.

ZSUZSI

Atyjafiai, de még egy likas garast se adott nekik. Az még hagyján, hogy nekem két évig nem adta ki a bérem, de hogy a gazdag Grálné rokonai koplalnak, az mégis pogány dolog.

GRÁLNÉ

Ahhoz te nem értesz a paraszteszeddel. A gyerekeknek lakolniok kell az apák büneiért. Mert az öreg Videczky és az öreg Csákó tiszteletlenül viselkedtek irányomban, azt mondták: uzsorás boszorkány vagyok! Égetni való boszorkány! — azt mondták.

ZSUZSI

Nem szégyel ilyen bosszuállónak lenni?

GRÁLNÉ

Meg vagyon irva, hogy a gyerekeknek lakolniok kell a régi bünökért. De már leteltek az idők. És most valami tervem van velük. Hi hi! Nem találod el, hogy

mi? Majd megmondom. A két gyerek közül egyiket megteszem örökösömnék.

ZSUZSI

Mért az egyiket? Ossa kétfelé a vagyonát, aztán egyik felét Videczkynek, a másikat Csákónak. Jut is marad is elég.

GRÁLNÉ

Határozottan. Nem lehet! A Grál-vagyonnak együtt muszáj maradnia!

ZSUZSI

Mért muszáj? Hol van az megírva?

GRÁLNÉ

Ahhoz te nem értesz a paraszteszeddel. Együtt muszáj maradnia! A megboldogult uram is mind azt mondta. Pedig az egész vagyont ő maga kereste — hadi liferáns volt a török háborúban.

ZSUZSI

Dörmögve. Nincs is áldás a pénzen, amit a szegény katonák profuntján harácsoltak.

GRÁLNÉ

Hallgass, te ostoba! A katonák úgyis csak elisszák meg elpipázzák mindenüket. Zsuzsi, a koppantót. — Csak azt nem tudom még, melyik gyerekeknek hagyjam.

ZSUZSI

A gyertyát tisztogatva. Ma mégis határoznia kell, ha már ide rendelte a nótárius urat.

GRÁLNÉ

Ugy gondoltam, a véletlenre bizom.

ZSUZSI

Ijedten. A véletlenre?

GRÁLNÉ

Ha itt lesz a két kis fiú, akkor a földre dobom a pénzesláda kulcsát és amelyik fölveszi és visszaadja, az legyen a Grál-vagyon örököse. Amelyik fölveszi és ideadja. De a másik nem kap semmit.

ZSUZSI

Jézus Mária, micsoda asszonyság! Még a holta után is megszekirozná az embereket. Hát szabad illet? Az egyik familiát gazdaggá tenni szeretet nélkül, a másikat belelökni a szegénységbe játékból. Nem fél, hogy megveri a Jézus?

GRÁLNÉ

Milyen ostoba vagy! Ha azt mondom: a véletlenre bízom, ez azt teszi: a jó Istenre bízom. Egy nyomorult levél sem esik a fáról az ő tudta nélkül, hát akkor hogyne volna gondja a gazdag Grálné ládakulcsára?

ZSUZSI

Hát csak öröljön az uristen malmában! Egyet megmondok: ha rosszul sült, akkor nem lesz nyugta a föld alatt, mert az örökösei száz év múlva is meg fogják átkozni.

GRÁLNÉ

Csak fújd a tüzet, fújd, te vén sárkány.

ZSUZSI

Bolond is vagyok, hogy koptatom a nyelvemet. Mert amit a tekintetes asszony egyszer a fejébe vett —
Szélroham.

GRÁLNÉ

Hihi! De azt mégis szeretném tudni, mi lesz száz év múlva a Grál-vagyonnal.

Egy láthatatlan óra mély zengéssel ötöt üt, utána régi dallamot muzsikál.

GRÁLNÉ

Öt óra!

ZSUZSI

Már csoszognak az ámbituson. *Jobbra el.*

GRÁLNÉ

*Utána szól. Törüljék meg a csizmájukat!**Egy pillanatig magában ül és köt. Amelyik fölveszi és visszaadja . . .*

GRÁLNÉ, ZSUZSI, A KIS VIDECKY, A KIS CSÁKÓ.

Zsuzsi behozza a két fiút.

ZSUZSI

Szépen köszönni a néninek!

VIDECKY

Mély kracfusszal. Kezít csokolom, édes asszonynéni!

CSÁKÓ

Peckesen. Jó reggelt!

GRÁLNÉ

A koppantót Zsuzsi!

ZSUZSI

A gyertyát tisztogatva. Egészen megfáztak szegények ebben az istentelen időben. No már hozom a jó forró csokolátát! El.

GRÁLNÉ

Közelebb, közelebb, báránykáim! Te vagy a kis Videcky, ugy-e?

VIDECKY

Meghajlik. Igenis, édes asszonynéni.

GRÁLNÉ

Te vagy a kis Csákó, ugy-e?

CSÁKÓ

Peckesen. Há' persze.

GRÁLNÉ

Mit csináltál tegnap, kis Videczky?

VIDECZKY

A templomban voltam és kértem az édes Jézust, hogy sokáig éltesse az én jó asszonynénemet.

GRÁLNÉ

Hihi! Te is imádkoztál, kis Csákó?

CSÁKÓ

Én csak vasárnap megyek templomba. Tegnap a réten csuszkáltam.

GRÁLNÉ

Ha sok pénzt adnék neked, kis Videczky, mit csinálnál vele?

VIDECZKY

Eltenném és jól vigyáznék rá és ha jönne egy szegény ember, akkor adnék neki belőle.

GRÁLNÉ

Hát te mit csinálnál a pénzzel, kis Csákó?

CSÁKÓ

Egy lovat vennék és sok cukrot és a lovon lovagolnék és a cukrot megenném.

GRÁLNÉ

Videczky, te kis gazember vagy, mert hazudsz. Te meg kis Csákó, nagy számár vagy, mert igazat beszélsz. Most üljetek le!

A két kis fiú a zsámolyra ül.

ZSUZSI

Balról két ibriket hoz a kezében és a fiúk elé teszi. Itt a csukoláta!

Az óra, amely eddig muzsikált, elhallgat.

GRÁLNÉ

Aki fölveszi és visszaadja! *A kulcsot a földre dobja. Zsuzsi feszült figyelemmel nézi a jelenetet és keresztet vet magára. A két fiú fölugrik. Videczky fölveszi. Csákó azonban megfogja Videczky csuklóját, kicsavarja kezéből a kulcsot és nevetve odaadja Grálnénak. A két fiú megint leül a csészek mellé.*

GRÁLNÉ

Aki fölvette, nem adta vissza; aki visszaadta, nem vette föl. Nem érvényes!

ZSUZSI

Lássa, a jó Isten is úgy kívánja, hogy megossza köztük!

GRÁLNÉ

Hallgass! Nem a te paraszteszednek való ez!

ZSUZSI

Nem nézem ezt az istenkisértést! *Balra el.*

GRÁLNÉ

Megint a földre dobja a kulcsot. Szelroham.

VIDECZKY

A csészeből iszik és nem látja meg.

CSÁKÓ

Néni, ha maga szántszándékkal dobja, akkor én nem veszem föl többet! *Iszik.*

GRÁLNÉ

Hihi!

VIDECZKY

Fölveszi a kulcsot, odaadja. Tessék, édes néni!

GRÁLNÉ

A szerencsédet vetted föl!

ZSUZSI

Egy piros almával a kezében belép.

GRÁLNÉ

A kis Videczky-fiú lesz a Grál-vagyon örököse.
Csákó nem kap semmit.

ZSUZSI

Csákóhoz sopánkodó hangon. Jaj, te szegény kitalagadott árva, nesze ez az alma, hogy neked is legyen valamid!

VIDECZKY

Sértődten. Én kérem nem kapok almát?

GRÁLNÉ

Nem kapsz, kis tökfilkó!

VIDECZKY

Sírva fakad.

GRÁLNÉ

Hihi!

ZSUZSI

Te csak száznyolcvanezer hold földet kapsz és tíz házat Bécsben, Budán...

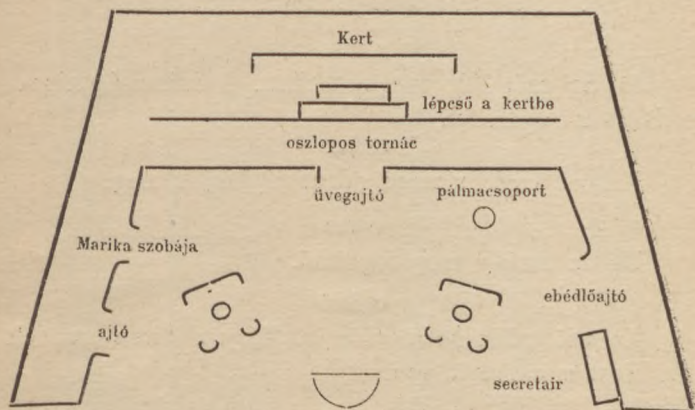
GRÁLNÉ

Meg egy hordócska körmöci dukátot.

Most már rakhatsz a tűzre, Zsuzsi — az ő fáját égeted! *Szélroham.*

— Függyöny. —

I. RÉSZ.

Történik a XIX. század közepén.

Egy vidéki barokkastély szalonja. Hátul üvegajtó (főbejárat), mely oszlopos tornácra vezet, a tornácról néhány lépcsőfokon le lehet menni a kertté átalakított udvarra. Balról két ajtó — a hátsó Marika szobájába — jobbról egy ajtó, mely az ebédlőbe vezet. Jobbról és balról ülő bútorok egy-egy asztal körül. Jobbról elől szép régi secretair. A kárpit piros brokát, a bútorok aranyozott gobelin-bútorok. Sok kép; sok csecsebecse, albumok stb. A lakás egy pompakedvelő, hiú, nyugtalan, sportlady „divatos” miliője.

Balról kis festőállvány, mellette festőholmi; az állványon nincs kép. Kívül nyári zápor. Mikor a függöny fölmeleg, menydörgés.

CSÁKÓ, ANTAL.

Antal díszes inasliberiában az üvegajtóban áll és egy légyecsapóval legyekre vadászik.

Csákó kurta kis kabátban, bő kockás nadrágban, lobogó nyakkendővel az előtérben áll; a puha kalapját a hóna alá gyűrte, a kezében ujságpapírba takart miniatűr-képet tart. Bolyhos haja és kecskeszakálla van.

ANTAL

Jó az eső. Már nagyon kellett. A szárazság elsaporította az egereket.

CSÁKÓ

Nekem csak a nadrágotat rághatják meg.

ANTAL

De az uraság meg fog ázni.

CSÁKÓ

Az eső talán haza zavarja. Engem hatra rendelt ide. Most már félhét van.

ANTAL

Háttal fordulva. Nekem nem mondott magáról semmit.

CSÁKÓ

Ha besötétedik, akkor ma már befuccsolok a festéssel.

ANTAL

Majd fest maga holnap.

CSÁKÓ

Kilovagolt?

ANTAL

A főhadnagygyal.

CSÁKÓ

Jól élnek az urak. Az is minden lében kanál, az a főhadnagy. Azt hiszi, hozzámenne feleségül a nagysága?

ANTAL

Á — dehogy! Azt csak parádénak tartja, mint a bádoggakast a háztetőn. Nem kukorékoltatja. *Lecsap egy légyre.*

CSÁKÓ

Mondja, Antal, tulajdonképen mért hívják ezt a házat Grál-kastélynak? Hiszen őnagysága Videczky—Videczky Marika.

ANTAL

Mert ez egyszer valami Grál nevezetűé volt. De az régen volt, azt mondják száz évvel ezelőtt — talán már nem is igaz.

CSÁKÓ

Engem azért csiklandoz a dolog, mert a mi úri családban hajdanában sokat emlegették a Grál nevet.

ANTAL

A maga úri családjában? *A légyesapóval szalutál.*
Elfütyüljem a Gotterhaltét?

CSÁKÓ

Hiába számárkodik, azért mi nemes emberek vagyunk — tulajdonképpen Csákónak hívnának — de odafönn a tótságban Csák lett belőle. Mindig azt mondta édesapám, hogy egyszer nagy vagyon nézett ránk.

ANTAL

De csak nézett!

CSÁKÓ

Valami csalással kitúrtak minket belőle. Furesa dolog ez; talán úgy is fordulhatott volna, hogy én lehettem volna ennek a kastélynak a gazdája.

ANTAL

Mekegve nevet. És akkor én lennék a maga kammerdienerje — mi? Hanem tudja maga, hogy a mi házikisasszonyunkat, a Magdát is Csákónak hívják?

CSÁKÓ

Tudom. Lehet, hogy ő is rokon. Szegény emberek-nél az nem igen számít. A gazdagok hét vármegyéből is összetalálnak, de a szegény emberek úgy szétröppennek, mint télen a verebek.

ANTAL

Szölt már Magdának a rokonságukról?

CSÁKÓ

Szoltam. Azt mondta, menjek a fenébe.

ANTAL

Már megint kisüt a nap! *Előre jön.* Hanem hallja, ha már Csák, akkor én a maga helyében nem a házi kisasszonnyal, hanem a gróf Csákyval tartanék rokonságot, az kiadósabb.

CSÁKÓ

Rosszkedvűen. Most maga megint butaságokat beszél.

ANTAL

Hop! Jön a prépost!

ELŐBBIEK, PRÉPOST.

PRÉPOST

A főbejáraton jön. Dicsértessék!

ANTAL

Önagysága kilovagolt, kérem alásson.

PRÉPOST

Tudom, fiam, találkoztam velük a templomtéren. Meginvitált vacsorára és én vállaltam, hogy bemondom a konyhában. Hát mije van a szakácsnak?

ANTAL

Van malaca — és az erdész fácánt is hozott. Mindjárt szólok is... *A jobboldali ajtóban visszafordul.* Hányan lesznek a vendéguraságok?

PRÉPOST

Hárman. A méltóságos komiszárius úr, azután én meg a kis gróf.

ANTAL

Akkor négyen, — mert a főhadnagy úr biztosan itt marad... *Jobbra el.*

PRÉPOST, CSÁKÓ.

PRÉPOST

Egy kelletlen grimásszal. Igen — a főhadnagy úr is — ? *Csákóhoz.* Hát piktor uram, mennyire vagyunk a portréval?

CSÁKÓ

Már szinte kész — csak önagysága smukját kel még rápingálom. *Kiveszi a papírból és megmutatja.*

PRÉPOST

Nézi. Jó. Jó. Maga egész művész.

CSÁKÓ

Ah, kérem, attól én messzi vagyok. Igen, ha pénzem volna — ha időm volna studiumokat csinálni — Münchenben, Rómában — akkor igen... de így én csak mesterember maradok...

PRÉPOST

A képet nézi. Szép istenteremtménye ez a Marika nagysám!

CSÁKÓ

Klasszikus szépség.

PRÉPOST

És mennyi esze van! Na —! Több, mint a megyei fiskusnak. De ezt ne mondja meg neki. Marika nagyságának ugyan megmondhatja — de a fiskusnak nem.

CSÁKÓ

Nevezetes, hogy ő nagysága lyány létére egyedül gazdálkodik a birtokán, mint egy özvegyasszony.

PRÉPOST

Teheti, az ő eszén nem fog ki senki. Aztán itt van mellette a nagybátyja — Videczky Flóris úr óméltósága.

CSÁKÓ

A császári komisszárius, aki most a zsványokat irtja a vármegyében. Főtisztelendő úr, ha szabad volna mint a művészetek nagylelkű mecenásától valamit esedeznem . . . Az ifjú Brezinay gróf úr — azt hiszem, rokona a prépost úrnak?

PRÉPOST

Nem rokonom — dehogy — csak nevelője voltam, amice . . .

CSÁKÓ

A méltóságos úrfinak arca nagyon alkalmas volt a portretirozásra.

PRÉPOST

Jaj, lelkem, annak most nincs pénze ilyenekre . . . Az édesapja gondnokság alá juttatta a birtokot — amíg az nem tisztázódik, addig nem lehet ilyenekre költeni. No de megyek is. Szervusz amice! *Hátul el.*

ANTAL, CSÁKÓ.

ANTAL

A prépost utolsó szavainál jobbról jött. Maga még itt van?

CSÁKÓ

A képét csomagolva. Még várnék egy kicsit — Ismeri maga a nagysága gyöngyeit?

ANTAL

Háttal fordul neki és kinéz az ajtón. Láttam már.

CSÁKÓ

Mennyit érhetnek?

ANTAL

Sokat.

CSÁKÓ

Azt hiszem, kettőnknek elég volna.

ANTAL

Nevetve. Bizony elég!

CSÁKÓ

Nem gondolt még arra, hogy két elszánt legény, ha összefogna, milyen könnyen segíthetne magán?

ANTAL

Hogy segíthetne?

CSÁKÓ

Hát úgy, ahogy mások is . . .

ANTAL

Megfordul, komolyan, de harag nélkül. Nézze Csáko úr, az ember lehet kammerdiener is, lehet betörő is. Az egyik is mesterség, a másik is. De mindakettő egyszerre nem lehet az ember. Én kammerdiener vagyok! Különösen most, mikor statárium van a vármegyében és a méltóságos komisszárius úr öt pengő forintért felköteti az embert.

CSÁKÓ

Jó, jó — hiszen nem is mondtam semmi olyat . . . Már nem várhatok tovább, átmegyek a generálisékhöz, táncleckét adok a Tinka kisasszonynak.

ANTAL

Maga tancmájszter?

CSÁKÓ

Kínomban az is . . . A nemzeti Klapka-bokázót tanítom, azt én eszeltem ki . . . piktör is csak kínomban vagyok, míg valami jobb nem akad . . . az igazi mesterségem a színművészet. Hallotta már hírét Romeonak?

ANTAL

Nem. Mért?

CSÁKÓ

Játszottam Korompón . . . *Fülel.* Hohó! Most lovagnak be az udvarra! *Kíváncsian az üvegajtóhoz siet.*

ANTAL

Az uraságok. *A tornácra rohan az érkezők elé.*

CSÁKÓ, MARIKA, MARION.

MARIKA

Úszályos lovaglórúhában, fátyolos kalappal, stulpekezttyüvel bejön, vele Marion, aki dragonyos sisakot, övig erő kurta fehér kabátot és kék „rájthuzlit“ visel.

MARIKA

A sárga nem ér semmit. Galopban mindjárt kifutad, — taliga elé való.

MARION

Van a Fleischmannál egy pej — az nagyszerűen taillozóna kegyedet.

MARIKA

Észreveszi a hajlongó Csákót. Jaj, Csák, én most nem ülök magának. Kicsit pihenni akarok. Ha van érkezése, jöjjön vissza jó félóra múlva.

CSÁKÓ

Amint parancsolni méltóztatik. Addig átmegyek Tinka nagysámhoz. Kisztihamt! *Hátul el.*

MARIKA

Antalhoz. Hol van Magda —?

ANTAL

Még nem jött meg, könyörgöm.

MARIKA

A lajhár! Soha nincs itt, mikor szükségem van rá.

ANTAL

Bevásárolni ment, könyörgöm.

MARIKA

Bevásárolni, mikor száz fontosabb dolga volna?

ANTAL

A nagyságos kisasszony parancsolta — hallottam.

MARIKA

Kedvetlenül. De sokat hall maga is! Elmehet!

ANTAL

Sértődten jobbra el.

MARION

Mért utálja úgy azt a lányt — a Magdát?

MARIKA

Utálom —? *Nevet.* Lehet —!

MARION

Ha nem szenvedheti, csapja el.

MARIKA

Azt már nem.

MARION

De ha egyszer nem szenvedheti!

MARIKA

Ezt maga nem érti. Tudja, a boldogult apámuram nagy jáger volt, Volt neki egy kikészített vadkanfeje —

szörnyű agyarakkal — azt az ebédlőházban tartotta. Az a bestia a vadászon egyszer majd hogy meg nem ölte az öreg urat — már alatta feküdt — de egy szerencsés véletlen megmentette. Az édesapám sokat nézegette a vadkant — azt mondta: ha látja, akkor jobban esik neki az ital . . . Olykor kicsit felöntött a garatra és akkor beszélt a fejhez, azt mondta neki: no, öregem, kettőnk közül mégis én maradtam felül! Nos, ilyenformán vagyok én Magdával.

MARION

Aki egy szót sem ért, csodálkozva nézi Marikát.

MARIKA

Szünet után óvatosan. Magda nekem rokonom.

MARION

Hitetlenül. Az? Áh — ugyan! Egy cseléd!

MARIKA

De ha mondom. Láttam az írásait. Ő nem tud mind erről, a kis számár olvasni se tud. Csákó-leány — ez egy lezüllött úri familia . . . Sok-sok esztendővel ezelőtt egy véletlenül fordult csak, egy vén asszony szeszélyén, hogy a vagyont a Videczkyek örökölték, nem a Csákók. Érti most már? Magda a vadkanfej. Iszonyodom tőle és örülök neki, arra a rettenetes veszedelemre emlékeztet, amelyen még a születésem előtt keresztül estem . . . Képzelve el: Magda volna a földesasszony és én szegény — talán a Magda cselédje — óh, gyilkolni tudnék, ha erre gondolok!

MARION

Búsan. Hát rossz dolog is, ha az embernek nincs pénze. És még rosszabb, ha adóssága van. A szegény emberek ezt inkább megszokhatják, de egy gavallér-ember — !

MARIKA

Hanem, kedves barátom, én másról akarok magával beszélni. *Kacéran*. Nem találja el?

MARION

Hével. Imádlak!

MARIKA

Szamár! A Fleischmann-féle pejkóról akartam beszélni. De hogy mer engem tegezni? Ezt igazán kikérem magamnak!

MARION

Marika nagysám, kegyed a kétségbe űz engem.

MARIKA

Üzöm — ? És mit teszen a dragonyos, ha a kétségbe űzik?

MARION

Sértetten. Egy szép napon talán golyót röpít az agyába.

MARIKA

Juj, maga még Werthernél tart? Az pedig már egészen kiment a módiból.

MARION

Lesz idő, mikor meg fogja bánni — de akkor már későn lesz.

MARIKA

Ha tudná, mennyire ki nem állhatom magát, mikor így érzeleg! Nincs rémesebb, mint a pityergő férfi. *Hal-kan, gyöngéden*. No jöjjön ide, nagy fiú. *Kezet ad neki*. Hát mi baj? Mire való ez a zagyva beszéd? Hiszen tudja, hogy maga az én legkedvesebb pajtásom.

MARION

Akar a feleségem lenni?

MARIKA

Haragosan. Nem!

MARION

Dühösen. Nem — ?!

MARIKA

Nem és ezerszer nem! Verje ki már a fejéből ezt a sületlenséget. Én nem megyek katonához. Katona nem való férjnek. Pláne maga! *Nevetve.* Maga legfőlebb arra való, hogy egy uri asszony házi dragonyosa legyen.

MARION

Szerényen. Hiszen, ha éppen akarja: én quietálhatnék is.

MARIKA

Nevet. És ha leveti az egyenruhát, mi marad meg magából? Semmi, — abszolút semmi! Nem — magához úgy hozzátartozik az uniformis, mint a párduchoz a pettyes bőre. Csak maradjon katona. Nem baj, ha egy kicsit léha, egy kicsit korhely — csak szentimentális ne legyen, — akkor tűrhetetlen.

MARION

Kegyed a grófhoz akar hozzámenni — Brezinayhoz?

MARIKA

Nem — még nem határoztam — de ha igen?

MARION

Duellumra hívom és megölöm azt a fajankót.

MARIKA

Dehogy őli. Sőt ellenkezőleg, ma együtt fog vele vacsorázni. És ha engem egy picit szeret, akkor megbarátkozik vele.

MARION

A gróffal? Én — ?

MARIKA

Ha van egy csepp esze, akkor megbarátkozik vele.

MARION

Hogy mondhat nekem ilyet?

MARIKA

Ha férjhez megyek is, azért mi *egy* városban fogunk lakni. És ha maga ellensége az uramnak, akkor sohasem fog engem látni.

MARION

Gyanakodva. Ugrat engem?

MARIKA

Komolyan. Nem, barátom, én leány vagyok és leányok *ezzel* a dologgal nem szoktak tréfálni. *Őszintén.* Én nem is tudom, miért *kell* maga nekem. Nem nagy karakter — sok esze sincs — nem is hiszem, hogy életemben végigolvasott volna három könyvet... És mégis: a világon az egyetlen ember, akivel szemben egészen őszinte tudok lenni — maga előtt nem is szégyellem magamat... Mintha cinkostársak volnánk.

MARION

Fojtott hangon. És ha asszony lesz — meg fogja engedni, hogy akkor is beszéljek a szerelmemről?

MARIKA

Ez nem lóvásár, nem kell mindent előre megbeszélni.

MARION

Legalább esküdjék meg, hogy nem szereti a grófot.

MARIKA

Nevetve. Hát akkor mért megyek hozzá?

MARION

Ez az! Mért megy hozzá?

MARIKA

De nehézfejű maga! Értse meg: én már kis leány koromban elhatároztam, hogy grófné leszek,

MARION

Ah — hiszen ez csak afféle gyalog-gróf.

MARIKA

Majd meglovasítják. Megéri; a családja, a külseje, a karaktere nagyszerűen vág nekem. És ami a fő: nem préda. Ő vigyázni fog a vagyonomra — a vagyonomra jobban, mint én reám. Nekem jó férjem lesz és magának jó barátja. Magára különben is ráfér egy áldozatkész jóbarát, aki rendbehozza apró-cseprő ügyeit.

MARION

Az én apró-cseprő ügyeimet?!

MARIKA

Azt hiszi, nem tudom, mért akar maga galopban megházasodni? A viz a torkáig ér. Ha ki nem rántja valaki — akkor magának befellegzett fiaeskám.

MARION

Hát igen — nekem már mindenképpen befellegzett.

MARIKA

Ki fogják rántani! Ahhoz nem is kell megházasodnia!

MARION

Nem értem.

MARIKA

Nem szükséges, hogy mindent megértsen. Bizza rám a gondolkodást — én ezt kettőnk helyett is elvégzem. Magától csak egyet kívánok: ne legyen szentimentális. Nos — megegyeztünk?

MARION

Szabad legalább megcsókolni —? Csak egyszer!

MARIKA

Nem, barátom, ott még nem tartunk. Csak a kezemet szabad!

MARION

Végigcsókolja a karját.

MARIKA

Eressz, te örült! És ne feledje: a gróffal megbarátkozni!

ELŐBBIEK, CSÁKÓ.

CSÁKÓ

Nagy zajjal, mint valaki, aki nem akar kinos meglepetést szerezni, hátul bejön. Kisztihant! Karsamadiner, főhadnagy úr!

MARION

Tehát megyek Fleischmannhoz.

MARIKA

Estebédre itt legyen!

MARION

Azt hiszem, Fleischmann ide fogja adni a pejkót. *El.*

MARIKA, CSÁKÓ.

CSÁKÓ

Én is azt hiszem. Mert ha egy ló olyan szerencsés lehet, hogy a nagysád nyerge alatt járhat és nem él az alkalommal, akkor az már nem is ló, hanem számár.

MARIKA

Mi van a portréval?

CSÁKÓ

Dolgoztam rajta otthon, megcsináltam a ruhát. Most még csak a szemeket szeretném és a smukkot. . . *Oda mutatja a képet.*

MARIKA

Nézi. Azt hiszem hasonlít — egy kicsit hizeleg: nekem nincs ilyen rózsza- és liliom-bőröm — de az nem baj! *Egy Bazár című lapot vesz a kezébe.*

CSÁKÓ

Festéshez lát. Most a szemeket! Tessék rám nézni!

ELŐBBRIEK, MAGDUS.

MAGDA

Cselédnek öltöztetve, de csinos cipővel és kalappal a fején, hátul belép; kosarakkal és csomagokkal van megterhelve, egy virágzó akácfaágat hoz magával.

MARIKA

Na, csakhog' itt vagy! Hol jártál olyan sokáig?

MAGDA

Diszkrét palóc dialektussal beszél, melyet néha le tud küzdeni, de aztán megint visszaesik bele. A vasartéren jártam.

MARIKA

Ne beszélj már ilyen gyalázatosan — utálok azt a palóc beszédet.

MAGDA

Én Bálás-Gyármáton — nem! *Kijavítja.* Balassa-Gyármáton nevelkedtem, ott így beszél minden emberfia... hát szóval a halásznál meg a cukrásznál voltam...

MARIKA

Szükség van a gyöngysmukkra. Hová raktad?

MAGDA

Az itt van a rendes helyén... *Övéről kulcsesomót vesz le, kinyitja vele a secretair egyik fiókját, a smukkot kiveszi a tokjából és odaviszi Marikának, közben egyre beszél. Voltam a gombkötőnél, az esernyőcsinálónál és a suszternál is — elhoztam a nagysága új cipőit is, igen csinosak... Átadja a smukkot.*

MARIKA

Csákóhoz. A hajamba?

CSÁKÓ

Azt hiszem, legelőnyösebb volna... *Izgatottan.* Szép gyöngyök, — remek gyöngyök, — vajjon mennyit érhetnek?

MARIKA

Magdához. Tedd már a hajamba! Süket vagy?

MAGDA

Marika hajában elrendezi az ékszer.

CSÁKÓ

Festés közben. Mi ujság a városban, Magdus kisasszony?

MAGDA

Tegnap óta mind kinyiltak az akácfavirágok.

CSÁKÓ

Biztosan a maga tiszteletére — mert úgy hallottam, ma a születésnapja van.

MAGDA

Már azt is tudja? Hát szebb születésnap ajándékot nem is kívánok. Minden fa egy zöld bölcső és fehér virággyerekek himbálódznak a szélben. És olyan jó szaguk van, olyan jó szaguk — de kedves is a jó Isten, hogy virágokat teremtett nekünk.

MARIKA

Ne beszélj sületlenségeket — eredj a konyhába, siessenek a vacsorával — vendégeink lesznek.

MAGDA

Kicsoda?

MARIKA

A prépost úr —

MAGDA

Akkor kompót a fácánhoz — körte és birsalma... És tokaji aszút is kell felhoznom. Még ki?

MARIKA

A nagybátyám —

MAGDA

A méltóságos komisszárius úr? Előételnek rakott krumpli vagdalt kolbásszal... nem — dehogy! hajdukáposzta! Persze!

MARIKA

A gróf úr is jön.

MAGDA

Bájos izgalomban. Óh, akkor még át is kell öltöznöm...

MARIKA

No nézd csak! A grófnak *ezt* a fogást szánta. Mért kell átöltöznöd?

MAGDA

No így csak nem mehetek elejbe... A virágos ruhámat veszem — egyszer azt mondta rá: csinos! Igen, azt mondta! Vacsora után talán megint verseket fog szavalni? *Könyörögve.* Tessék neki szólni, hogy szavaljon. Olyan szép verseket tud — és mind maga csinálja — az úrfi mindent tud! És mikor a *(palócosan)* házaról beszél! Haragos, szép dolgokat mond a házaról — az ember azt hinné, akkor is verset mond — az ember szeretne sirni olyankor, sirni és mindent odaadni a szegény hazának... *Más hangon.* Hát három vendég lesz?

MARIKA

Négy. A főhadnagy is.

MAGDA

Visszajön. Nagy szemeket mereszt, komolyan. A főhadnagy? Azt nem kellene... Azt nem volna szabad...

MARIKA

Te — megbolondultál?

MAGDA

Hát én csak úgy gondoltam . . . *Jobbra el.*

MARIKA, CSÁKÓ.

MARIKA

Ostoba!

CSÁKÓ

Ő mindent kifecseg, amit gondol. Méltóztassék rám nézni! Így! Bocsánat — ha nagyságod egyszer férjhez megyen — akkor is a házában fogja tartani ezt a kis Magdust?

MARIKA

Mért érdekli?

CSÁKÓ

Istenem, az ember csak lát egyet-mást . . . Ez a kis perszona halálosan szerelmes a gróf úr ő méltóságába . . . Bár ő maga se tudja még — de halálosan szerelmes.

MARIKA

Erőltetett jókedvvel. Ugyan — ez a maszatos kis cseléd? Nevetséges! Hiszen tyúkeszű, — még írni-olvasni se tud!

CSÁKÓ

Nyugodtan fest tovább. Írni-olvasni nem, de tud valamit, amit kevés nő tud.

MARIKA

No és mi az?

CSÁKÓ

Méltóztassék rám nézni! Így! Magduskából úgy árad a melegség, mint a fűtött kályhából. Ezt nagyságod nem érzi meg, de megérzi minden férfi. Bocsánatot kérek, de a házasságban a forró napokra hűvös napok szoktak következni — ez minden házasságban úgy van. És bocsánatot kérek, ha a férj egyszer elkezd fájni és ilyen csinos kis kandalló van a közelében. . .

MARIKA

A szavába vág. Csinos? Azt mondja, csinos? Érdekes, hogy a férfiak milyen rossz izlésűek.

CSÁKÓ

Lehet. De a gróf úr is férfi. Én a nagysád helyében túladnék a lyányon. Az utcára kitenni bajos volna — az emberek miatt — de méltóztassék férjhez adni.

MARIKA

Magához?

CSÁKÓ

Hozzám.

MARIKA

Nevet. A pemzliket akarja vele mosatni?

CSÁKÓ

Ha megházasodom, akkor abbahagyom a művészetet. Megvalósítom régi álmomat, Bécsbe megyek — kártyázni. Méltóztassék rám nézni. Bécs minden ősszel megtelik magyar földesurakkal, azok ott mindenáron túl akarnak adni a termésük árán. Ha nekem egypár ezer forint forgótőkém volna, én ellátnám a tekintetes urak baját, százezreket nyerhetnék össze és tisztességes életet kezdhetnék. Mert a tisztesség az én nagy, az én boldogtalan szerelmem. Annyi vagyont összenyerni, hogy úri emberek társaságában úri életet élhessek...

MARIKA

Akit a dolog láthatóan mulattat. És ahhoz asszony kell?

CSÁKÓ

Kell, könyörgöm. Először is a forgótőke miatt, mert egypár forint hozománya csak lesz Magdusnak? De más okból is kell az asszony. El merem magamról mondani, hogy tehetséges ember vagyok, a kártyával úgy tudok

bánni, mint senki más, de az a bajom, hogy az emberek nem akarnak velem játszani, félnek tőlem. Úgy látszik, túlságosan intelligens arcom van. Mi haszna most már minden kártyatudományomnak, ha a praxisban nem vehetem hasznát? Ha Magduska lenne a feleségem, akkor másképp lehetne.

MARIKA

De hiszen ő ostoba!

CSÁKÓ

Éppen ez kell nekem! Az ostobaság bizalmat gerjeszt. Ilyen fehér bárányról senki sem hinné el, hogy a hites ura erdei farkas. Méltóztatik tudni: én egy elegáns kis játékbarlangot szeretnék berendezni, — selyem kárpitok, mahagoni butorok, — ha ott a honnöröket ez a kis báránka csinálná: akkor csakúgy tolakodnának oda az aranygyapjas kosok — volna mit nyírni. Méltóztassék rám nézni!

MARIKA

Nevet. Hát próbáljon szerencsét Magdánál. Ha magához megy, az én áldásomat megkaphatja.

CSÁKÓ

És az áldás mellé egy kis forgótőkét?

MARIKA

Úgysem megy magához.

CSÁKÓ

Szerelemből nem, — mert köztünk maradjon a szó: utál engem! — De ha muszáj neki...

MARIKA

Csakhogy nem muszáj!

CSÁKÓ

A muszájt talán meg lehetne rendezni... *Fölkel.*

Kész! A képet messzire tartja és úgy nézi, aztán megmutatja Marikának.

MARIKA

Ügyes!

CSÁKÓ

Hazaviszem és megfirtájszalom.

ELŐBBIEK, MADGA.

MAGDA

Jobbról jön, egyszerű de csinos ruhában. Ne kapcsoljam ki a nagysága ruháját? Az Annának meggyült az ujja.

MARIKA

Jó. — Csák, maga hozhatna négy szál cigányt a Feletár-bandájából — lehet, az uraknak nótázó kedvük jó...

MAGDA

Jaj, ha az úrfi megint danolna — olyan reszketős szép hangja van!

MARIKA

A gyöngyöket odaadja Magdának. Ezt rakd el — azután gyere! Balra hátul el.

MAGDA

Kinyitja a secretair fiókját, a gyöngyöket beteszi a tokba, a tokot a fiókba; midőn éppen kulccsal akarja elzárni a fiókot, megriasztja Marika hangja.

Marika hangja (idegesen a szín mögött) „Magda! Mért nem jössz már?!“

MAGDA

Elmulasztja bezárni a fiókot, megszeppenve balra szalad. Szaladok! El.

CSÁKÓ

Aki a festő-holmiját rakosgatta, egy pillanatig egyedül marad a színen, majd hirtelen fölegyenesedik, magá-

ban. Azonban a tisztességnek is vannak határai! A secretairnél terem, kiveszi és zsebre teszi a gyöngyöket, a tokot visszarakja, a fiókot beteszi, visszasiet a holmijához és folytatja a csomagolást, magában. Könnyelműség lett volna — bűn lett volna, ha nem —!

MAGDA, CSÁKÓ.

MAGDA

Sietve jön balról, egy gyanakodó pillantást vet Csákóra, a secretairhez siet, kinyitja a fiókot, midőn látja, hogy az ékszertok ott van, elégedetten bólint, aztán kulccsal elzárja a fiókot.

CSÁKÓ

Csak jól elzárni!

MAGDA

Harciasan. Bizza rám! Szünet után, midőn Csákó a szemébe röhög. Mit bámul rajtam?

CSÁKÓ

A száját bámulom. A csókra termett szép száját. Nézem és mindenféle bolondos dolgok jutnak eszembe. Tudja, hogy mi ketten rokonok vagyunk?

MAGDA

Hallja, menjen dolgára, itt már nincs semmi keresni valója!

CSÁKÓ

Elkerget, maga nősténytigris? A szerencsáját zavarja el!

MAGDA

Az ilyen szerencsét (*palócosan*) banja a fránya!

CSÁKÓ

Nem banja a fránya — hanem bánja a fránya!

MAGDA

Utána mondja. Hát bánja a fránya!

CSÁKÓ

A méltóságos komiszárius úr jön — magamat reko-
mendálom! *Hátul el, a tornácon találkozik Videczkyvel,*
akit mély kracfusszal köszönt.

VIDECZKY, MAGDA,

VIDECZKY

*Császárszakállal, fekete elegáns ruhában, keztyü-
vel — arca halvány, a modora ideges, az egész ember
azonban előkelő benyomást tesz.*

MAGDA

Kezét csókolom, méltóságos úr!

VIDECZKY

Csákó után fordul. Még mindig idejár ez a fickó?

MAGDA

A nagysága képét pingálja.

VIDECZKY

Nem szeretem, hogy itt van — tipikus gonosz-
tévő arc.

MAGDA

Oh, az csak nagy széltoló, nem rossz ember.

VIDECZKY

Ahhoz már én jobban értek, gyermekem. Ez vesze-
delmes ember. Ami rosszat Lavater csak tud, az mind
megvan a koponyáján. Marika hugom itthon van?

MAGDA

Éppen öltözik. Szóljak neki?

VIDECZKY

Nem, megvárom itt. Nagyon szívesen töltöm ezt a
pár percet az ön kedves társaságában.

MAGDA

Az én társaságomban? Istenem — hiszen én ostoba
vagyok!

VIDECZKY

Nem ostoba, csak egyszerű. Minden, ami szép, jó és igaz: egyszerű. A tiszta égbolt is az.

MAGDA

A méltóságos úr milyen jó hozzám!

VIDECZKY

Önzés, gyermekem, önzés. Az ember a virágokat saját maga kedvéért szereti. És ön egy nagyon kedves és igen kellemes szagú virág, — az ember örül, ha látja. És az is önzés, ha a jövője iránt érdeklődöm.

MAGDA

Kissé meghökkenve. Az én jövőm — ?

VIDECZKY

Én azt hiszem, a rend itt nemsokára meg fog változni. Az én Marika húgom ma-holnap férjhez megy. A dolog még nem nyilvános, de úgy látom, készül valami.

MAGDA

Sugárzó arccal. Talán a főhadnagy úr?

VIDECZKY

Óh, dehogy! Még csak az kellene! A gróf!

MAGDA

Hirtelen szomorúsággal. A gróf úr?! A nagysága és a gróf úr?

VIDECZKY

Nem ártana, ha ön azon gondolkoznék, hová megy, ha ez meglesz...

MAGDA

Hát engem akkor elfognak küldeni?

VIDECZKY

No hát azt nem — nem hiszem — de úgy képzem, ön nem maradna szívesen. Az én Marika húgom

kiváló nő, de azt nem lehet tagadni, hogy önnel nem bánik úgy mint szeretném, — szóval: hiszen ért engem. Ez olyan asszonyi dolog.

MAGDA

A nagysága nem bánik velem rosszul. Néha rám-szól, dehát neki olyan a természete — és én szeretnék itt maradni.

VIDECZKY

Volna egy jó hely az ön számára, Magda!

MAGDA

Hallgat.

VIDECZKY

Nálam. Nekem van itt a hegyalján egy birtokom, — nem nagy — de a ház kényelmes, a kert szép... Ott ellakhatnék... *Szünet után, miután Magda nem szól.* Dolga nem sok volna. Tulajdonképpen semmi. Ha kedve van valamivel foglalkozni — talán a virágokkal — megteheti. *Némi diszkrétül jelzett fölindulással.* Tudja, én nagyon elfoglalt ember vagyok — a nervusaim nem valami jók — annyi gazemberrel van dolgom! — hát szóval: minden embernek meg van a maga baja... Időközönként el szoktam vonulni Hegyaljára — pihenni. — És ha önt ott találnám — az ön szomorú, kedves gyermek szemével, az ön tavaszi mosolyával: — az jó volna nekem... *Szünet.* Miért könnyezik?

MAGDA

Kezet csókol neki, sírva. A méltóságos úr olyan jó — úgy beszél velem, mintha az *(palócosan)* apám volna! A Jézus fizesse meg a nagy jóságát.

VIDECZKY

Kiábrándultan. Igen — mintha az apja volnék... Hiszen lehetnék is a koromnál fogva... Jókor is jött a

figyelmeztetés. Az ember néha elfelejti, hogy már nem fiatal. *Hidegen.* Kérem jelentsen be ő nagyságának!

MAGDA

Igen — *(palócosan)* parancsoljon egy pillanatig várni!

ELŐBBIEK, PRÉPOST.

PRÉPOST

Nem várni — hanem várni!

MAGDA

Engedelmesen. Várni!

PRÉPOST

Legalázatosabb szolgálja, méltóságos uram! *Kézfogás.* Ez a palóc beszéd fölkaparja az ember gyomrát. Hát szabad Árpád zengzetes nyelvét, a nyelvek királynőjét, darócba és bocskorba öltöztetni?

MAGDA

Engedelmet kérek, főtisztelendő úr, engem Balassa-Gyarmaton nem járattak iskolába.

PRÉPOST

Meg is látszik rajtad, kis csaci.

MAGDA

Elmenőben magában. Várni — nem várni! *El.*

VIDECZKY, PRÉPOST.

PRÉPOST

Ritkán van szerencsénk méltóságodhoz. A hivatala nagyon elfoglalhatja.

VIDECZKY

Hát annyi bizonyos: mikor a császár öfelsége ide küldött mint teljhatalmu komiszáriust, hogy végetvessek a vármegyei rablóromantikának, akkor még nem sejtettem, mekkora nagy hajtóvadászat lesz belőle.

PRÉPOST

De a vadászat sikerrel folyik — áldja is ezért méltóságodat minden jó lélek. Most már legalább nem török fel többé a templomi perselyeket! Hanem szomorú lehet méltóságodnak az a sok halálos ítélet.

VIDECZKY

Kérem, hiába szépítjük a dolgot, a valóság az, hogy az államot vér tartja össze.

PRÉPOST

Azt beszélük, méltóságod ott van minden egyes kivégzésnél?

VIDECZKY

A kriminalista olyankor sokat tanul. *Növekedő hévvel.* Nagyszerű és megrázó momentum, mikor valakit erővel áttaszítanak a fekete küszöbön . . . Egy pillanatra mindig meghasad az élet templomának kárpitja, az ember szé-
dítő mélységekbe lát. *Fejét fogja.* Szédítő mélységekbe. De a lényegét azért nem lehet megfogni! Az ember nézi, — újra és újra nézi, — olthatatlan kíváncsisággal — és még sem érti meg. Ma is volt egy esetünk. Valami zsványnya züllött nemes ember. Ő tiltakozott az akasztófa ellen, a pallost követelte, mint nemesi előjogát — és mi megtettük a kedvét. Nagy dolog a vér, kérem! Az ember sok mindent megért, ami eddig érthetetlen volt előtte: a zsarnokokat, a nagy gonosztevőket, a híres katonákat . . . azok részegek voltak a vértől — és ez érthető — de a lényeg, a lényeg mégis érthetetlen!

PRÉPOST

Aki mereven nézi. Nagyon érdekes!

ELŐBBIEK, MAGDA.

MAGDA

Balról jön, az ajtót nyitva hagyja. Téssék (*palócosan*) befáradni, méltóságos úr! *Jobbra elsiet.*

VIDECZKY

Préposthoz. Ha megengedi — csak egy pár szó —
a vízszabályozás dolgában . . .

PRÉPOST

Kérem, méltóztassék! De aztán kegyeskedjék a kis
gróf dolgát is szóvá tenni . . . Mondhatom; jeles úrfi —
én közletről ismerem — nevelője voltam . . . A gond-
nokságot föl lehetne oldatni a hozománnyal — önnagysága
persze teljes biztosítást nyerne . . . És milyen szerelmes
a fiú! Istenem! Úgy emészti magát, mint egy égő fáklya . . .
Ma is verset írt — olyan formán van — hogy is van?

Te szőke csoda
Tekints oda . . .

VIDECZKY

Mosolyog. Kérem, hiszen a családunknak konveniénál
ez a parthie . . . *Balra el, az ajtót beteszi.*

PRÉPOST, MAGDA.

MAGDA

*Pálinkával és pogácsával megrakott tálcával jobbról
jött, mialatt a prépost a verset mondta. Jaj de szép!*

PRÉPOST

Mi szép?

MAGDA

Az a rigmus! Tessék szíves lenni még egyszer!

PRÉPOST

Pálinkát tölt magának.

Te szőke csoda
Tekints oda,
A tavasz zsendül
Száz madár zendül . . .

Az üveget nézi. Ez a rác patriarkáéból való?

MAGDA

Főtisztelendő úr, szeretnék a főtisztelendőtől (*palócosan*) tanácsot kérni.

PRÉPOST

Utánozva. Tanácsot?

MAGDA

Lelkiesméreti ügyben.

PRÉPOST

No csak ki vele. *Fölhajtja a pálinkát.*

MAGDA

Példának okáért: ha én megtudom, hogy egy keresztény felebarátom kárt akar okozni egy másik keresztény felebarátomnak, el kell nekem azt árulnom?

PRÉPOST

Hogy van az — te?

MAGDA

Példának okáért: a főhadnagy úr, aki nékem keresztény felebarátom, el akar adni egy lovat és én tudom, a ló kehes, — el kell nekem azt árulnom?

PRÉPOST

Mi közöd neked ahhoz? Mit ártod magadat a lókupecsek dolgába?

MAGDA

De ha a lovat, példának okáért, a gróf úrnak akarja eladni, aki keresztény felebarátom.

PRÉPOST

Rövid gondolkodás után. El kell árulni. Keresztény kötelesség, hogy megvédjük felebarátunkat a károsodástól. Mert a főhadnagy, ha nem veszik meg a kehes lovát, nem károsodik. Volt kehes lóva — van kehes lóva — punctum. De ha a gróf az egészséges pénzeért beteg lovat kap, az neki tetemes kára.

MAGDA

Más jószágra is áll az, nemcsak lóra?

PRÉPOST

Minden jószágra áll. Érted?

MAGDA

Értem, főtisztelendő úr.

ELŐBBIEK, A GRÓF.

GRÓF

Göndör haj, szép barna arc, rövidre nyírott Széchenyi-szakál, némi keresett melanchóliával a lényében, belép. Itt vagyok!

MAGDA

Sugárzó arccal. Alászolgája!

PRÉPOST

No csak hogy mégis eljött!

GRÓF

Nem tudom, jól tettem-e. Nekem balsejtelmeim vannak.

PRÉPOST

Na na na! Nem kell mindjárt félreverní a harangot!

GRÓF

Ma reggel megint a főhadnagygyal lovagolt. Ha engem akar, akkor minek neki a főhadnagy?

PRÉPOST

A fülelő Magda felé. Pst! — Schindel am Dach! Majd ha grófné lesz, akkor nem lesz többé szüksége főhadnagra.

GRÓF

Óh, prépost bácsi, pedig hogy tudnám szeretni azt a leányt!

ELŐBBIEK, VIDECKY.

VIDECKY

Balról benéz. Jó reggelt, gróf! Éppen önről beszélünk... Ha úgy tetszik, prépost úr!

PRÉPOST

Grófhöz. Sursum corda! Két olyan kérő, mint ő és én — mi az elátkozott királykisasszonyt is kihozzuk a sárkánybarlangból! *Balra el.*

MAGDA, GRÓF

MAGDA

Zavart szünet után, csakhogy mondjon valamit. A méltóságos úrfinak nem tetszenék szilvóriumot innya?

GRÓF

Köszönöm, Magda, nem iszom. Csinos a ruhája.

MAGDA

Ez csak olyan olcsó — a méltóságos gróf úr megszokta a drága selyem ruhákat.

GRÓF

Szebb ez magán, mint sok más leányon a selyem. Maga egészen csinos lány.

MAGDA

Én még írni se tudok. És rendesen beszélni se tudok, mondja a prépost úr.

GRÓF

Ismertem én már nógrádi földesasszonyt, aki egészen úgy beszélt, mint maga. Még magából is lehet földesasszony. Hiszen az édesapja nemes ember volt, ugy-e?

MAGDA

Elbájoztan. Igenis, kérem szépen.

GRÓF

Egészen jól járna, aki bekötné a fejét. Hogy nem

tud írni, nem nagy baj. A szerelmes nő hamar tanul és én fogadni mernék, maga hat hét alatt megtanulná a betűvetést.

MAGDA

Átszellemülten. Megtanulnám! Meg!

GRÓF

Mondja, Magduska, van már valakije, akitől szívesen tanulna?

MAGDA

Meghökken, elkomolyodik. Gróf úr, ne vegye feleségül a nagyságát.

GRÓF

Mi az?

MAGDA

Ne tessék feleségül venni Marika nagyságát.

GRÓF

Na hallja!

MAGDA

Keresztény kötelességem, hogy mindent megmondjak, hogy megvédjem felebarátomat a károsodástól. Mert ez rosszabb dolog, kérem, mint a kehes lóvászár. Én tudom, nem szép az, amit én most művelek. Hálával tartozom a nagyságának, mert a prépost úr azt mondja: kegyelemkenyéren élek, de én nem akarom, hogy az úrfi boldogtalan legyen.

GRÓF

Boldogtalan lennék? Azt hiszi?

MAGDA

Bizony nagyon boldogtalannak tetszenék lenni. Pedig egy ilyen gróf úr megérdemelné, hogy jó asszonya legyen.

GRÓF

És Marika önagysága nem lenne jó asszony?

MAGDA

Nem szép az, amit művelek, de én megmondom :
a nagysága nem szereti (*palócosan*) magát.

GRÓF

Mást szeret?

MAGDA

Jaj, ne tessék többet kérdezni!

GRÓF

Azt hiszi, hogy — azt hiszi, hogy — Marion?

MAGDA

Ne tessék többet kérdezni! Én egy szegény (*palócosan*) árva vagyok. A gróf úrnak sem él már a méltóságos mamája. De ha a mi két édesanyánk ismeretségben van egymással odafenn a menyországban és ha most letekin-
tenek reánk, akkor a mélt. úr mélt. édesmamája azt fogja mondani: (*palócosan*) a te leányodnak igaza van! Ezt akartam mondani és most megnézem, megsütötték-e már a malacot! *Jobbra el.*

GRÓF, MAJD MARION.

GRÓF

Dúlt arccal néz Magda után.

MARION

Hátul jön, feszesen. Jó napot!

GRÓF

Kelletlenül. Jó napot!

MARION

Lassan bejön, a gróf azalatt a szoba másik végébe megy, közbe figyelmesen nézik egymást.

MARION

Két pohárba tölt, az egyiket odaadja a grófnak, kocint vele. Szervusz!

GRÓF

Nyugtalanul és gyanakodva. Szervusz! Kézfogás.

MARION

Nagyon udvariasan. Kérlek alássan, szereted a lovakat?

GRÓF

Igen — mért ne?

MARION

Ha lovagolni parancsolnál: rendelkezésedre állana az istállóm. Van egy vasderes kancám — Mylady, az feltétlenül jól taillirozna téged . . .

GRÓF

Azt hiszed?

MARION

Egyáltalában boldog volnék, ha bármiben a szolgálatodra lehetnék . . . Mert én nagy — izé — szimpátiát érzek irántad.

GRÓF

Ezt eddig nem vettem észre.

MARION

Ha volt köztünk valami félreértés, — ha lett volna, — az már elmúlt, föltétlenül elmúlt . . . Szeretném, ha megtisztelnél a barátságoddal.

GRÓF

Kitüntetés nekem, de félek, nem lesz tartós.

MARION

Hogy-hogy?

GRÓF

Ha megtudod, hogy éppen most milyen járatban vagyok. *A szeme közé néz.* Meg akarok házasodni.

MARION

Bravo! Bravo! Nagyon okos gondolat. Egy ember

a te pozíciódban — végre is gyönyörű neved van —
kérlek alássan, mire várnál?

GRÓF

Marikát szeretném feleségül venni, ha ugyan hoz-
zám jön...

MARION

Buzgón. Hogyne menne! Garantálni merném, hogy
menne! Egy ember, akinek ilyen gyönyörű neve van,
az nem mindennapi párthie...

GRÓF

Neked nincs ellene kifogásod?

MARION

Nekem? Kérlek alássan! Ellenkezőleg! Én téged
nagyon szeretlek, Marika önagyságát pedig igen tiszte-
lem. Reménylem, mint házasember is meg fogod nekem
őrizni a barátságodat, meg fogod engedni, hogy olykor-
olykor, hébe-hóba fölkereshesselek a fészkedben, a csa-
ládi tűzhelyednél, hogy quasi közélről is gyönyörköd-
hessem a boldogságodban. Mert én olyan ember vagyok,
hogy nekem gyönyörűség a mások boldogsága.

GRÓF

Aki növekedő dühvel hallgatta. Igen? Nos akkor
ajánlom magamat! *A kalapja után nyúl.*

MARION

Hová? Csak nem akarsz —?

GRÓF

De bizony akarok!

MARION

De kérlek alássan, önagysága most már tudja, hogy
itt vagy...

GRÓF

Ments ki nála! *Keserűen.* Hiszen te ugyanis jóbarátom
vagy! *Hátul el.*

MARION

Kelletlenül dörzsöli az állát. Hajajaj! Egy pohár pálinkát iszik.

MARION, MARIKA, VIDECKZY, PRÉPOST.

MARIKA

Diszes ruhában a két úr között jön. ... évek óta megszoktam, hogy mindenben az önök tanácsa után igazodjam, és ha azt mondják nekem ... Meglátja Mariont, elharapja a szót.

MARION

Kisztihant!

PRÉPOST

Hol az úrfi?

MARIKA

Elment.

PRÉPOST

Elment? Hogy mehetett el? Hiszen tudta, hogy — ejnye nó!

MARION

Azt hiszem, valami hirtelen rosszüllét — talán a friss levegő . . . *Elakad.*

PRÉPOST

Marikához. A druktól lett rosszúl! Lássa!

VIDECKZY

De visszajön? Azt mondta: visszajön?

MARION

Biz az úgy ment el, mintha nem egyhamar akarna visszajönni.

VIDECKZY

Préposthoz. Ez különös!

PRÉPOST

A homlokát törli. Nagyon különös.

VIDECZKY

Ilyet nem lehet tenni! Velünk ilyet nem lehet tenni!

MARIKA

Okosan. No csak nem boszankodni! Az én házámban úgy jöhet-mehet a vendég, a hogyan neki tetszik.

PRÉPOST

Valami tévedés van a dologban... félreértés... legjobb lesz, ha rögtön beszélek vele.

VIDECZKY

Én is beszélni akarok vele. Ezt tisztázni kell. Ezzel tartozom a hugomnak. Gyerünk, prépost úr!

PRÉPOST

Marikához Tíz perc múlva itt leszünk megint.

MARIKA, MARION.

MARIKA

Midőn kettesbe maradtak, haragosan és kiméltlenül
Mi történt itt —?

MARION

Én azt hiszem a fráter gyanút fogott.

MARIKA

Magának eljárt a szája!

MARION

Nekem —!? Mi jut eszébe —? Ki vagyok én?
Az ember vagy gavallér, vagy suszter.

MARIKA

Mikor ide jött a gróf, még nem volt semmi baj. —
Különben nem jött volna. *Itt* kellett valamit hallania.
Kivel beszélt?

MARION

Magduskával voltak nagy diskurzusban.

MARIKA

Magdussal?

MARION

Igen — és most jut eszembe: mikor beléptem ide, Magdus mindjárt kiszaladt — és mind a ketten indulatban voltak.

MARIKA

Magdus? Persze, ő! A koldus, — a rongy... A porból szedtem föl és ez a hála! Így tegyen az ember jót!

MARION

Megszeppenve. Hidegvér, Marika! Valaki jöhet.

MARIKA

Á, — engem ne féltsen. Én nem veszttem el a fejemet. Én nyitva tartom a szememet. Én látni akarom, hová vágok!

ELŐBBBIEK, CSÁKÓ.

CSÁKÓ

Már a beszélgetés alatt megjelent a tornácon, aztán kívül az ajtó mellé lapúlt, úgy, hogy láthatatlan maradt: most hangosan belép, klarinétot tart a kezében. Kisztihint, nagysága! Elhoztam a cigányt, de csak három ember volt kapható, a klarinétot majd én fújom.

MARIKA

Rosszkedvűen. Várjanak!

CSÁKÓ

Midőn Marion nem néz oda, titkos jeleket ad Mariának, hogy beszédje volna vele.

MARIKA

Egyetértően bólint. Főhadnagy, tehetne nekem egy kis szívességet.

MARION

Parancsoljon?!

MARIKA

Maga ismeri azt a nótát: Képeddel alszom el — ?

MARION

Fütyül.

MARIKA

Igen, ez az.

MARION

Nem képes nekem olyan nótát mondani, amit én nem tudnék!

MARIKA

A gróf kedvenc nótája — kérem, tanítsa meg rá a primást, hogy vacsoránál eljátszhassa. Hiszen maga híres cigányidomító.

MARION

Meglesz, föltétlenül meglesz. Erre is mehetek, ugye? *Jobbra el.*

MARIKA, CSÁKÓ.

MARIKA

Szünet után. Beszéljen! Mit akar?

CSÁKÓ

Valamit hallottam az imént Magdusról —

MARIKA

Maga halgatódzott?

CSÁKÓ

Nyugodtan. Persze — különben nem tudnám. *A szemébe néz.* Akarja, hogy megszabadítsam a leánytól?

MARIKA

Hogy érti ezt?

CSÁKÓ

Úgy tönkre teszem a hírét, hogy mindenki elfordul tőle.

MARIKA

Mindenki?

CSÁKÓ

Mindenki — még a komiszáros úr is, pedig az

nagy pátrónusa és mellékesen okos ember is. És ha *valaki* valamit elhitt abból, amit Magduska fecsegett, az pirulva fogja nagysádot megkövetni. És hogy láb alatt ne legyen a leány, magammal viszem Bécsbe.

MARIKA

Ezt nem tudja megcsinálni! Maga nem kell neki. A haszontalannak máson jár az esze.

CSÁKÓ

Mondtam már nagysádnak: velem jön, ha *muszáj* neki — és most már *muszáj* lesz neki.

MARIKA

Meg tudja csinálni?

CSÁKÓ

Én most nagy játékot játszok. Mindent egy kártyára. hogy pénzhez jussak és tisztességes úri ember lehessenek.

MARIKA

De ha veszít?

CSÁKÓ

Olyan atout-k vannak a kezemben — kocakártyás volnék, ha stichmacsot nem adnék. Mondja, kérem megnyit ér nagysád gyöngysmukja?

MARIKA

Mért beszél most hiábavalóságokat?

CSÁKÓ

Pardont kérek, a gyöngysmuk is az atout-im közt van.

MARIKA

Megérhet egy pár ezer forintot. Hármát-négyet.

CSÁKÓ

Csalódottan. Nem többet —? És mennyit érne meg nagysádnak, ha megtenném azt, amit ígértem?

MARIKA

Mennyi forgótőke kell magának ahhoz a játék-bankhoz?

CSÁKÓ

Hatezernégyszázhetvenöt pengő — ebben már benne van a mahagónibutor is.

MARIKA

Megadom — de utólag!

CSÁKÓ

Micsoda ész!

MARIKA

De hallja, Csák — megijeszteni szabad Magdát, arra rászolgált — de bántani, komolyan bántani nem szabad.

CSÁKÓ

Én nem bántom, csak feleségül veszem. Tessék elhinni, egészen jó dolga lesz, mert én jó fiú vagyok, különösen olyankor, mikor egy kis pénz van a zsebemben.

MARIKA

Furcsán vagyok Magdával. Ha bántom, nekem is fáj, mintha csak egy test volnánk. Ez furcsa — mi? De azért mégis — eh! — érzélgéssel nem megy az ember semmire. Mit fog vele csinálni?

CSÁKÓ

Kérem, ne kérdezzen tőlem semmit, engedje át nekem a főrhandot és játszon színre színt. *Halkan, nyomatékkal.* Ha együtt lesz a társaság, akkor kérje el Magdustól a gyöngysmukját.

MARIKA

A gyöngysmukot? Minek?

CSÁKÓ

Nem mutatom föl a kártyáimat, nagysádnak sem. És már jönnek is — színre színt! *Jobbra el.*

MARIKA

Elgondolkozva. A gyöngysmuk!?

MARIKA, PRÉPOST, VIDECKY, GRÓF.

A három úr hátul jön, látható zavarban.

PRÉPOST

Ugy-e mondtam? Semmi se volt — csak egy kis félreértés.

VIDECKY

Szárazon. A gróf úr azt mondja: elszédült.

GRÓF

Bünbánóan. Muló dolog volt, már magamhoz tértem. Szertartásosan. Ugy érzem, bocsánatot kell kérnem nagysádtól és egy magyarázatot kell adnom.

MARIKA

Kedvesen. De édes gróf, minek erről beszélni? Arról van csak szó, hogy együtt megegyünk egy vacsorát — ahhoz nem kell sem bocsánat, sem magyarázat...

VIDECKY

Bólint. Ez úgy van!

GRÓF

Némán kezet csókol.

ELŐBBIEK, MAGDA, utána MARION.

MAGDA

Jobbról jön. Nagysága kérem, lehet tálalni? Palócosan.

MARIKA

Egy percig még várjunk. Neked előbb át kell öltöznöd, édesem.

MAGDA

Nekem? Hiszen én már fölvettem a jobbik ruhámat.

MARIKA

Le fogod megint vetni... *Az urakhoz. Ő szereti*

az ilyen cselédes rokolyát... *Magdához.* De ma az én kedvemért ki fogod magadat csipni... Magadra veszed az én piros selyemruhámat — az jól fog neked illeni...

MAGDA

A piros selymet? Azt a szépet?

MARIKA

Te ma velünk fogsz ülni az asztalnál.

MAGDA

Szinte rémülten. Én — ?!

MARION

Charmant ötlet!

VIDECZKY

Jókedvűen. Mit jelent ez?

MARIKA

Egy kis családi ünnep, kérem. Magdusnak ma születésnapja van... Tudom, önök épúgy kedvelik őt, mint én, tehát szívesen látják az asztalnál.

GRÓF

Nagyon kedves lesz! Nagyon örülök neki!

MAGDA

Ha a méltóságos gróf úr is azt hiszi, hogy én az asztalnál ülhetek...

PRÉPOST

De aztán nem szabad ám márhávasart mondani!

MAGDA

Hirtelen elérzékenyedik és kezet csókol Marikának.

MARIKA

Majd meglátod, milyen finom kis dámát faragok belőled. Smukkot is kell magadra vened. Ebből nem engedek! Rád adom a gyöngysmukkomat...

PRÉPOST

Helyes! Fekete kávéig nagysádnak fogjuk szólni Magdust.

MARIKA

Add ki az ékszert. Te raktad el?

MAGDA

Boldog lázban. Igen, — itt van a fiókban... Kinyitja a secretair fiókját.

VIDECZKY

Marikához. A Grál-féle gyöngyök?

MAGDA

Az üres dobozzal a kezében. Jézus Mária!

PRÉPOST

Mi baj?

MAGDA

Én ide tettem, — itt volt, de most nem tudom —
Vadul kotorász a fiókban.

PRÉPOST

Meghökkenve. No!

GRÓF

Csak nem vesztek el?

MAGDA

Magam raktam el — a kulcs nálam volt...

PRÉPOST

Te lány! Te lány!

VIDECZKY

Megnézi a secretairt. Nem törték föl, — mutassa a kulcsot! Megnézi. Vexir-kulcs — azt helyben nem tudják utánozni...

MARION

Biztos, hogy nincsenek meg?

MAGDA

Bögre. Nincsenek! Nincsenek!

MARIKA

Ne sírj hát, Magdus! Majd előkerül . . .

VIDECZKY

Jó volna, ha valaki elszaladna a megyeházára . . .
A csendbiztos jöjjön . . . A dolgot tisztázni kell!

MAGDA

Én mérget iszom! Én mérget iszom!

VIDECZKY

Gyermezem, önt nem gyanúsítja senki — de a dolgot tisztázni kell . . .

MARIKA

Ne sírj, Magdus — neked nem lesz semmi bajod, én felelek róla . . . Ha elveszett, hát elveszett — üsse kő! De neked nem lesz bajod.

VIDECZKY

Őt senki sem gyanúsítja, de ilyen könnyen nem lehet a dolgot elütni . . . Hol van az inas? Menjen a csendbiztosért!

ELŐBBIEK, CSÁKÓ.

CSÁKÓ

Jobbról bejön. Felesleges, könyörgöm — én szolgálhatok felvilágosítással . . .

VIDECZKY

Mit akar? Mit tud ön?

CSÁKÓ

Azt hiszem, általános megnyugvásra rendbe jöhet ez a dolog, ha önagysága kegyes lesz megemlékezni becses ígéretéről, hogy — igen — hogy Magduskának nem lesz semmi baja . . .

MARIKA

Mondom: nem lesz — én nem engedem bántani.

PRÉPOST

Lelkiekben is feloldozást nyerhet, aki bűnbánatot érez.

VIDECZKY

Mit tud a gyöngyökről? Egyáltalában: mi köze önnek ehhez?

CSÁKÓ

Kiveszi zsebéből a gyöngyöket. Itt vannak, könyörgöm.

MARIKA

Ez az! Az én smukkom! Hogy került magához?

CSÁKÓ

Nem loptam, kérem, ilyenekkel én nem foglalkozom . . . ajándékba kaptam . . .

VIDECZKY

Ajándékba!?

CSÁKÓ

Ajándékba kaptam — de megtudtam, hogy idegen jószág, hát inkább visszaadom, hogy baj ne legyen belőle . . .

VIDECZKY

Ajándékba? Nekem ne mondjon ilyen szemérmertenséget! Ajándékba kapta! És kitől kapta?

CSÁKÓ

Bocsánat, méltóságos úr — a férfias diszkréció . .

VIDECZKY

Ne beszéljen sületlenségeket! Magdának megígértük, hogy nem lesz bántódása, de önnek senki sem ígért semmit. Tisztán akarok látni! Ha nem akar beszélni, tudok rá módot, hogy megoldjam a nyelvét. Ajánlom, mondjon el mindent apróra, különben megindítom a kriminális persekuciót. Nem ez az ékszer, de egyetlen gyöngyszem is bőven elegendő, hogy bítóra juttasson egy jómadarat.

CSÁKÓ

Elszontyorodva Ha így van akkor — *Magdára mutat.* Tőle kaptam . . .

MAGDA

Jézus Mária — Jézus Mária — Tőlem? azt mondja tőlem?

CSÁKÓ

Szelíden. No nézd, drágaságom, most már nincs semmi értelme. —

MAGDA

Én tőlem —? Én tőlem? Csák, van magának istene?

VIDECZKY

Mért adta önnek? Mért adta volna?

CSÁKÓ

Nem szívesen beszélek erről — de azt hiszem, most már jobb ha mindent elmondok. —

PRÉPOST

Mindent töredelmesen bevallani.

CSÁKÓ

Léhaság volt tőlem — beismerem — de mikor a dolog kezdődött közte és köztem, házasságot ígértem neki...

VIDECZKY

Miféle dolog kezdődött? — Mi volt önök közt? Tudni akarom!

CSÁKÓ

Hát Istenem — fiatalok vagyunk mindaketten... Az ember házasságról beszél, de nem gondolja komolyan... Ő azonban komolyan vette és követelődött...

VIDECZKY

A szeretője volt? Erre feleljen! Ez a leány a szeretője volt?

CSÁKÓ

Könyörgöm — fiatalok vagyunk mindaketten. —

MAGDA

Aki az egészből nem sokat ért. Hogy én a maga —
hogy én ... mondja a szemembe!

CSÁKÓ

De drágaságom — most már nincs értelme!

MAGDA

Feléje köp, palócosan szól. Haramia! Haramia!

CSÁKÓ

Flegmával. Jó — jó! *Videcskyhez.* Sokat zaklatott a házassággal és hogy nyugtom legyen, azt mondtam: nem lehet, szegények vagyunk... Ma aztán ideadta a gyöngyöket — azt mondta: adjam el, akkor lesz pénzünk...

MARIKA

Prépost úr, ez szörnyű — egy rossz álom! Hát lehet valakiben így csalódní?

PRÉPOST

Bátorság, leányom, bátorság! Az emberi romlottság nagy, de azért nem szabad kétségbeesnünk. az Úr irgalma még nagyobb.

MARIKA

Kezében a gyöngyökkel. Nem haragszom rád, Magduska — megbocsájtok. És ha a gyöngyöket akarod — itt vannak, neked ajándékozom.

PRÉPOST

Grófhöz. Angyal! Ez egy angyal!

GRÓF

Ez gyönyörű volt!

MAGDA

Vadul. Nem kell! Nem kell! *Eldobja.*

CSÁKÓ

Fölveszi a gyöngyöket. No, Magduska — nem kell makacskodni!

MAGDA

Sírva. Mérget iszom! Most már mérget iszom!

GRÓF

Nem értem ezt a leányt.

PRÉPOST

Én értem. Rosszúl teszed, te boldogtalan, hogy megátalkodott vagy a bűnben. Hiszen látod, itt csupa szeretet és megbocsájtás vesz körül. Alázd meg magadat — nem a felebarátaid előtt, akik maguk sem hibátlanok, hanem a teremtőd előtt.

MAGDA

Hát ki vagyok én, hogy annyian jönnek ellenem? Érdemes annyi finom úri népnek egy ostoba cselédre vadászni? A piros selyemruhát akarták rám adni és most a prépost úr azt mondja, alázzam meg magamat... én mérget iszom!

MARIKA

Ne sírj és ne félj — nem lesz semmi bajod.

VIDECZKY

Eleintén hidegen, aztán növekedő hévvel. Elég! Ezt a dolgot nem lehet elkedélyeskedni. Igazságot követelek — teljes igazságot! Mert ez a leggyalázatosabb bűneset, amelyről valaha hallottam. Itt él köztünk, a tiszta gyermekszemével, az alázatos mosolyával... Abból élt, hogy sajnáltatta magát. Mert hiszen őt mindenki sajnálta, — mindenki úgy érezte, hogy szánalommal, védelemmel, gyöngédséggel adósa neki... De ez csak komédia volt, egy cinikus kis állat cselvetése. Mi sajnáltuk — és ő nevetett rajtunk. Nevetett, a szeretőjével együtt, akinek kedvéért hazudott, csalt, lopott. Hogy szerethette ezt a gazfickót! Én követelem a bírói vizsgálatot. Mindent napvilágra hozni! Meg kell tudni, miféle forró és mocskos

álomképek lappanganak az alázatossága alatt! Össze kell törni, fel kell bontani a fehér nőstény lelkét! Aki az igazság pallosát tartja a kezében, az sujtson vele — sujtson, ha a tulajdon gyermekét találja is, sujtson, ha a saját szívét sebezi is meg! Valaki menjen a csend-biztosért. Antal — Antal! *Jobbra el.*

MARIKA

Pillanatnyi szünet után. Szörnyen fel van háborodva!

PRÉPOST

A méltóságos úr ilyenekben nem érti a tréfát!

MARIKA

Kérem, beszéljenek vele! Nyugtassák meg! *Marionhoz*
Én nem akarok botrányt a házamban. —

PRÉPOST

Igen — menjünk! *Marionnal jobbra el.*

MARIKA

Csákhhoz. Maga most hordja el magát. —

CSÁKÓ

Megyek muzsikálni! *Jobbra el.*

MAGDUS

Aki mereven nézte a grófot. A gróf úr is azt hiszi
hogy én — hogy én. —

GRÓF

Hátat jordít neki, Marikához. Bocsásson meg —
nagyon szégyellem magamat — nem ismertem kegyedet —
de most már ismerem...

MARIKA

Kezet nyújt. Jobb későn, mint soha!

Herczeg F.: Aranyborjn.

GRÓF

Fogva tartja kezét. A lelkem teli van — de most nem tudok beszélni... a beszéd csak szó — lehelet... Ön nem is érthetne meg... Ha ön szegény volna, ha nem volna senkije — akkor tudnék beszélni és ön megértene. Akkor igen! *Kezet csókol. Jobbra el.*

MARIKA, MAGDA,

MARIKA

Miután kettesbe maradtak, elneveti magát.

MAGDA

Én mérget iszom.

MARIKA

A földön fekszel, mint a varangy. A cipőm sarka a sziveden. Ha akarom, most eltiporlak.

MAGDA

A nagysága csinálta velem ezt?

MARIKA

Lám! Több eszed van, mint hittem volna.

MAGDA

Mért kellett engem eltiporni?

MARIKA

Közelebb megy. Még kérdezed? A sarkomba harapál. El akartad venni a vőlegényemet. Te — az enyém. Mért? Szereted?

MAGDA

Búsan és szeliden. Szeretem. Eddig magam sem tudtam, de most tudom — abból tudom, hogy nagyon fáj a szívem. Most már mindegy. Nem kell már, hogy a méltóságos úr összetörje a nőstény-lelkemet. Bele lehet nézni. Nincs ottan más, csak szerelem. Szomorú nagy szerelem. Ez volt az én árva életem.

MARIKA

Érzélgéssel nem megyünk semmire! Mit reméltél, te szerencsétlen? Azt hitted, el fog venni?

MAGDA

Nem hittem semmit, nem is akartam semmit. Csak szeretni akartam és szolgálni. Mindig látni, a közelében lenni, tudni, hogy ő boldog. A nagyságával nem lesz boldog — a nagysága nem szereti.

MARIKA

Mit tudsz te ahhoz? Szükségem van arra az emberre — az életem csak akkor lesz teljes, ha ő lesz az uram.

MAGDA

Ő lesz az ura — és szeretni mást fog a nagysága.

MARIKA

Ni — még van benned méreg, kis varangy? Hát csak add ki. Igen — én azt fogom szeretni, akit akarok és úgy fogom berendezni az életemet, ahogy nekem tetszik. Az eszes ember kiváltsága, hogy maga szabjon törvényt magának. No, de elég volt ebből! Most már ismersz, tudod, ki vagyok. Fogsz nekem engedelmeskedni vagy folytassuk?

MAGDA

Mit tetszik parancsolni?

MARIKA

Mindjárt megtudod. Csak előbb *(jobbra megy, beszél az ajtón)* kérem, egyenek — én is rögtön megyek! Nem hagyhatom még magára a szegény gyermeket... Addig muzsikáljon a cigány — de igen, akarom! A gróf úr nótáját! *Beteszi az ajtót, belül muzsika szól.*

MARIKA

Most beszélhetünk — akár hangosan is! *Magdához lép.* Tisztában vagy a helyzetteddel? Mert te olyan zavaros fejű vagy... Ha a törvény kezére adlak, akkor börtönbe kerülsz...

MAGDA

De hiszen a nagysága tudja, hogy ártatlan vagyok?

MARIKA

Ártatlan? Háládatlan és alattomos voltál — ellenem törtél.

MAGDA

A gyöngyöket nem loptam el.

MARIKA

Lehet — ez nem is fontos. A fontos az, hogy mi ketten háboruban vagyunk és bolond volnánk, ha kiadnám a kezemből ezt a nagyszerű fegyvert. De a fölösleges kegyetlenkedést nem szeretem. Én csak ártatlanná akarlak tenni. Ha engedelmeskedel, akkor nem lesz bajod, sőt én még a jövődről is gondoskodom.

MAGDA

Búsan. Az én jövőm —!

MARIKA

Kerülni kell a botrányt. Azért hamar el kell innen tűnnöd. Férjhez fogsz menni. Reggel esküszöl, délben utazol. Az urad vigyázni fog rád, hogy hasonló ostobaságokat ne művelj!

MAGDA

Meglepve. Az uram?!

MARIKA

Nem vagy kíváncsi, kít választottam a számodra? Csákot.

MAGDA

Rémülten. Csák — ? Csák — ? Nem, nem — ezt nem tetszik komolyan mondani.

MARIKA

Férjhez kell menned. Nem türöm, hogy egyedül flangálj a városban és új meglepetéseken törd a fejedet. Csák az egyetlen megoldás. Kompromittálva vagy vele — követelem légy a felesége. Ez mindenkit meg fog nyugtatni.

MAGDA

De hiszen tetszik tudni, hogy az nem igaz!

MARIKA

Nem fontos, mi az igaz, hanem *az*, mit tartanak igaznak az emberek.

MAGDA

De ez nem lehet! Én nem akarom! Nem birom! Iszonyodom attól az embertől — akár egy kigyóval vagy egy százlábuval fektetnének egy ágyba.

MARIKA

Te nem engedheted meg magadnak azt a fényűzést hogy válogass a férfiakban... Csák vagy a börtön — válassz!

MAGDA

Nem — inkább a halál!

MARIKA

Attól nem féltetek. Ismerlek: gyáva vagy. Sokszor gondoltál már a halálra — el is készítetted a mérget tudom — de megtenni nem merted...

MAGDA

Igaz — oly nehéz az... (*palócosan*) az ember akarja, de nem bírja...

ELŐBBIEK, ANTAL.

ANTAL

Hátul jön, látható izgalommal. A csendbiztos — itt van a csendbiztos, kérem... a méltóságos úr elhivatta... Künn van az udvaron — láncok vannak nála — jelentsem a méltóságos úrnak?

MARIKA

A csendbiztos várjon! A nagybátyámnak csak akkor szól, ha én parancsolom... *Int neki, hogy menjen.*

ANTAL

A főbejáraton el.

MARIKA, MAGDA, KÉSŐBB CSENDBIZTOS.

MARIKA

Hallottad? Két perced van. Határozz: Csák vagy a csendbiztos. Ne légy makacs! Én magam is félek attól, ami jönni fog, de megállítani már nem tudom. Nagyobb hatalom hajt előre!

MAGDA

De az igazság — az igazság!

MARIKA

Az igazság az én nagybátyám. Egy perced van még.

MAGDA

Letérdepel. Nagysága kérem, én ezt nem bírom —

MARIKA

Az ember mindent elbir, amit muszáj — és most muszáj! *Hirtelen elakad.*

CSENDBIZTOS

Megjelenik az üvegajtóban. Nagy, erős rezes arcú, sötét tekintetű ember. Fekete magyar ruhát, fekete tollas kalapot, kardot visel, pisztolyt az övében. A kezében

bülcseket tart. Mozdulatlanul áll és mereven nézi Magdát.

MAGDA

Hipnotizáltan nézi, közbe fájdalmasan nyöszörög, mint egy eltaposott kis állat — palócosan: Jáj, jáj — a hálal, a hálal!

VÁLTOZÁS.

A szobában teljes sötétség lesz. Az ebédlőben még szól a zene. A homályban köd gomolyog. A cigányzene — rövid átmenet után — ünnepélyes, himnikus melódiába megy át. Kis idő múlva bágyadt fény dereng. Felhőfal látszik, előtte két görnyedt alak tipeg.

GRÁLNÉ, ZSUZSI

Grálné sarlóvá görnyedve jár, Zsuzsi a botjára támaszkodva biceg a nyomában. Mindketten úgy vannak öltöztetve, mint az előjátékban. Zsuzsi hátán két rüggező angyalszárny első tollai láthatók. Amint beszélni kezdenek, a zene elhallkul, majd egészen elhallgat.

GBÁLNÉ

Jaj, ez a fáradtság — ez a fáradtság! Soha nem érünk már oda?

ZSUZSI

Hova?

GRÁLNÉ

Menyországba vagy a pokolba — a hová a parancs szól — csak lenne már vége.

ZSUZSI

Fölénnyel, kissé fontoskodva. Vége soha semminek sincs. Előre, tekintetes asszony, előre!

GRÁLNÉ

Járni, mindig járni, cél és irány nélkül, mint katángkóró a pusztában... Meghalni szeretnék — meghalni!

ZSUZSI

Hiszen megtetszett már halni, éppen száz évvel ezelőtt.

GRÁLNÉ

Nem volt igazi halál! Én másnak gondoltam. A plébános úr mindig azt mondta: a halál pihenés. De én nem pihenek. Én mindent látok és mindent hallok, ami odalenn történik.

ZSUZSI

Pihenni csak a szántóvetőnek szabad, aki behordta a termését. A tekintetes asszony nem búzát, hanem dudvát vetett — azt nem hordják be, az mindig tovább burjánzik. Hát nem is lehet pihenni. Engem is megcsalt a végrendeletével. Nem testálta rám a fekete selyemruhát, amit ígért, és nekem most a túlvilágon is foltoz szoknyában kell járnom.

GRÁLNÉ

Én dudvát vetettem? De hát te — ? Te sem jutottál még célhoz — száz esztendő óta velem együtt járod a pusztaságot. Hihi!

ZSUZSI

Nem voltam tiszta a bűntől. Fiatal koromban volt egy káplárom és néha bizony belemarkoltam a cukros szelencébe. De azért már közeledik az én szabadságom ideje. Nézze, tekintetes asszony, mi nő a hátamon.

GRÁLNÉ

Irigy csodálkozással. Szárny?! Neked szárnyad nő!? Tessék, a cselédemnek szárnya nő és nekem, a gazdag Grálnénak, nem nő!

ZSUZSI

Most még kicsi, nem lehet vele röpködni. De folyton-folyvást nyúl és egy nap majd fölrepülök vele az örök Irgalmasság elé és akkor véget ér az én vándorutam.

*Magda hangja a mélységből — palócosan: „A hálal!
A hálal!”*

ZSUZSI

Hallja, tekintetes asszony? Ez magának szól,

GRÁLNÉ

Bár ne hallanám!

ZSUZSI

Egy szegény lélek kiált bele az örökkévalóságba.
Ezt a lelket a tekintetes asszony dudvavetése fojtogatja.

GRÁLNÉ

Rettenetes!

Magda hangja a mélységből: A hálal! A hálal!

GRÁLNÉ

Rettenetes az, ha az ember bűnei fölkiáltanak az
égbe!

ZSUZSI

A tekintetes asszony örölni akart az Úristen malmán.

GRÁLNÉ

Óh, hogy szánom! Óh, hogy bánom!

ZSUZSI

Jó volt, hogy ezt mondta! Jó volt!

*Egy hosszan zengő, harmonikus akkord remeg a
levegőben.*

GRÁLNÉ

Izgatott suttogással. Mi volt ez?

ZSUZSI

*Halkan. Ott fenn kapu nyílt. A kapuszárnya csikor-
gott — az tesz így...*

GRÁLNÉ

Irigyen. Te azt honnan tudod?

ZSUZSI

Titokzatosan. Én már tudok egyet-mást... Izga-

tottan. Nézze, nézze, tekintetes asszony, — megszakadt a köd, fényesség dereng...

GRÁLNÉ

A fény erre jön — minket keres, téged vagy engem keres...

Egy fénysáv verődik Zsuzsi arcára és megvilágítja azt a továbbiak alatt; Grálné homályban áll.

ZSUZSI

Összekulcsolt kezekkel, átszellemülten. Én most már nem szolgálom tovább a tekintetes asszonyt, én most már az örök Irgalmasság cselédje leszek.

GRÁLNÉ

És mit parancsol néked az új gazdád?

ZSUZSI

Azt parancsolja, hogy szóljak...

Szólok hozzád
bolyongó lélek,
szélsodorta ködfoszlány,
szólok hozzád,
hallgass meg!

GRÁLNÉ

Alázatosan. Hallgatlak, szárnyas lélek.

ZSUZSI

Szövőszéken ültél,
a sors szövőszékén ültél,
bolyongó lélek,
sorsot szőttél, embersorsot,
kontár kézzel,
kusza ésszel
szőtted emberek
fájdalmas sorsát.
A fájdalom,
mely embersorsból gőzölög,
hozzád kiált, együgyű lélek,
néked zokog, téged átkoz.
Keringsz a semmiségben,
futsz önmagadtól,

de menekülni nem tudsz,
 rab vagy,
 a magad szötte háló rabja.
 Szabaddá Ő tehet csupán,
 ki bőlesen fölfejt
 a sorsot,
 a fájdalom-szövetet,
 mit botorul szóttél.

GRÁLNÉ

Hát lehet fölfejtteni? Hát lehet meg nem történtté
 tenni a multat?

ZSUZSI

Semmivé lesz a mult,
 ha elhamvad az emlékezet.
 Az elfelejtett tett :
 el nem gondolt gondolat.
 Az elporlott tetem :
 meg nem született gyermek.
Széles gesztussal. Im, medrében türemlik
 s visszafelé foly
 Az idő szent folyója.
 Ki szenvedett a földön :
 csupán csak álmodott ;
 ki boldog volt :
 csupán csak álmodott ;
 s az álmodó maga :
 csupán csak álom volt.
 Eltörlődik az idő,
 jelen lesz a mult,
 újból kezédbe kapod
 a végzet fonálát, —
 szódd a sorsot,
 a magadét, a másét,
 szódd jobban,
 szódd másképp.

GRÁLNÉ

Te szárnyas lélek, te égi fénytől ragyogó, szólj :
 mikor ér véget bolyongásom?

ZSUZSI

Ha majd kalászt ereszt
 dudvavetésed ;
 ha enyhül a fájdalom,
 mit elvetettél ;

ha igaz kézbe kerül
 az élet kulcsa ;
 ha minden ember,
 kinek végzete lettél,
 megnyugszik sorsában :
 akkor szárnyad nő,
 akkor kapu nyílik,
 akkor célhoz érsz,
 akkor szabad léssz !

A fény kialszik, mindketten homályban maradnak.

GRÁLNÉ

Kiegyenesedve Mig minden ember megnyugszik sorsában ? Jézus — mikor lesz az ! ?

Egy láthatatlan óra ötöt üt.

GRÁLNÉ

Az első óraütésnél Öt óra !

ZSUZSI

Már esoszognak az ambituson ! *Balra el*

GRÁLNÉ

Utána kiált. Töröljék meg a csizmájukat !

Az utolsó ütésnél muzsikálni kezd az óra

ZSUZSI

Visszajön és kézen fogva berezeti az Előjáték két kis fiúcskáját. A kis Videczky kezében tartja a kulcsot, mind a két fiú behunyt szemmel lépeget.) Hozom a kis Videczkyt és a kis Csákót !

GRÁLNÉ

Ők — megint itt vannak ! — *Halkan.* A szemük csukva . . . Meghaltak ?

ZSUZSI

Nem — csak alusznak. Ide ők csak álmukban jöhetnek. Tekintetes asszony, most már csak megossza köztük az örökséget ! ?

GRÁLNÉ

Mit értesz te ahhoz a paraszteszeddel? A Grál-
vagyonnak együtt muszáj maradnia!

Elveszi a kulcsot a kis Videckytől.

Szövöm a sorsot,
másképp szövöm.
Dús voltál, kis legény,
most légy szegény, —
az élet kulcsát
tőled elveszem —

Csákó kezébe adja.

S ide teszem.
Videckyeknek semmijük sincs,
Csákóéké minden kincs.

— *Függöny.* —

II. RÉSZ.

Ugyanaz a terem, mint az I., de más bútorok és fehér falak. Az egész millió ezúttal derűsebb, nyugodtabb és alappjában véve előkelőbb is. Az I. felv. butorai közül csak a secretaire maradt meg, amely most a bal oldalon, a két ajtó közt áll. Hátul jobbról egy hárfa. Az asztalok teli vannak virágbokrétaikkal. Künn nyári zápor. Menydörög.

VIDECZKY, később MARIKA

VIDECZKY

Egyszerű inaslibériában, háttal a nézőnek az üvegajtónál áll és légyecapóval a kezében legyekre vadászik. Később egy legyet üldözve előre jön és arcát megmutatja a közönségnek.

Kívül kutyaugatás.

MARIKA

Megjelenik a tornácon. Szegényesen, kissé fantasztikusan van öltözve, mint afféle kóbor színésznő; kis batyut hoz a kezében; az esőtől megázott. Jó napot kívánok.

VIDECZKY

Tovább vadászik. Kit tetszik keresni?

MARIKA

Kérem, itthon van a nagyságos kisasszony?

VIDECZKY

Nincs.

MARIKA

Mikor fog hazajönni?

VIDECZKY

Azt én nem tudhatom. Vannak neki szegényei — most azoknál van — néha sokáig szokott velük eldiskurálni.

MARIKA

Szerényen. Megvárhatom itt?

VIDECZKY

Személyesen ismeri a nagyságát?

MARIKA

Nem — csak hírből.

VIDECZKY

Sokan ismerik hírből — aztán idejönnek... Tessék talán a szállására menni és nekem itthagyni a nevét.

MARIKA

Nekem nincs szállásom. Most érkeztem a városba. Gyalog.

VIDECZKY

Gyalog? Hát valahol csak fog aludni az éjjel?

MARIKA

Nem tudom, hol...

VIDECZKY

De neve csak van?

MARIKA

Videczky — Videczky Marika...

VIDECZKY

Meglepetten abbahagyja a vadászatot. Videczky —?!
Szünet után. videczfalvi Videczky?

MARIKA

Az apám nemes ember volt — dehát... *Kicsinylően legyint.*

VIDECZKY

Nevel. Ez furcsa!

MARIKA

Mi a furcsa?

VIDECZKY

Az egész élet furcsa ... Hogy ön is végül idekerült ... Ön színésznő volt Kassán?

MARIKA

Honnan tudja? Ismer engem?

VIDECZKY

A magamféle ember sokfelé megfordul — sok mindent hall... Nem hallott soha a rokonairól? Egy Videczky Flóris nevezetéről nem hallott?

MARIKA

Nekem nincs senkim. És ha vannak is: azok is olyan szegények, mint én — hát mit érek velök?

VIDECZKY

Vállat von. Hát persze!

MARIKA

Ön régóta szolgál itt?

VIDECZKY

Mindössze három hónapja. Miért?

MARIKA

Ismerős a városban?

VIDECZKY

Hogyne. Nem nagy az egész város.

MARIKA

Zavarban. Egy főhadnagyot, egy Marion nevezetűt, tetszik ismerni?

VIDECZKY

Azt a dragonyost? Hogyne! Majd mindennap idejön.

MARIKA

Izgatottan. Ide — ? Ő idejár — ?

VIDECZKY

Erővel valami rossz lovakat akar eladni a nagyságának...

MARIKA

Ő idejár — ! ?

VIDECZKY

Szintén ismeri ?

MARIKA

Kitérően. A magamféle sokfelé megfordul... És valami megbízatásom van a főhadnagyhoz...

VIDECZKY

Igen — ?

A nap kisüt.

VIDECZKY

Fülel. Hop ! Jön a hintó !

MARIKA

Izgatottan. Gondolja, hogy beszélhetek most a nagyságával ?

VIDECZKY

Mindenki beszélhet vele. Csak maradjon itt ! *Hátul sietve el.*

MARIKA

Egy pillanatig egyedül van, izgalmaiban keresztet vet magára.

MARIKA, MAGDA, VIDECKY.

MAGDA

Mint előkelő dáma, kalappal a kezében, hátul belép. Videcký egy úti pokrócot és egy csinos kosarat hoz utána.

Herczeg F. : Aranyborjú.

MAGDA

Videczkyhez. Ez a hölgy — ? *Nyájasan köszönt.* Jó-
napot! Rögtön a rendelkezésére állok. Előbb csak — —
Tessék leülni! *Videczkyhez.* Vidor, keresett valaki?

VIDECZKY

A prépost úr járt itt — később megint el fog
jönni... A méltóságos főispán úr pedig ezt a virágot
küldte... *Az asztalra mutat.*

MAGDA

*Az asztalhoz lép, a virágokat nézi, némelyiket meg-
érinti a kezével.* Milyen sok! És milyen szépek! *A virá-
gok mellett levő névjegyeket nézi.* A generális — a pol-
gármester — mindenki —! és mindezt azért, mert hu-
szonhárom évvel ezelőtt azt a fáradságot vettem magam-
nak, hogy megszülettem . . . *Kivül zene kezd játszani
az I. felvonásbeli dalt.* Én a virágillattól be tudnék csípni . .
ha sokáig szagolom, akkor kedvem volna danolni vagy
repülni vagy sírni — szóval — Miféle muzsika, Vidor?

VIDECZKY

Az üvegajtóban. A városi banda — megtudták, hogy
a nagysága születésnapja van . . .

MAGDA

Milyen kedvesek — milyen figyelmesek az embe-
rek . . . Jaj — csak ezt a dalt ne! — ez egy gonosz
álom emléke! Van magánál pénz, Vidor?

VIDECZKY

Majd viszek nekik! *Hátul el.* *A zene később elhallgat.*

MARIKA, MAGDA.

MAGDA

Bocsásson meg — nagyon is sokat foglalkozom
magammal — pedig az ön dolga bizonyára fontosabb.

MARIKA

Sírva fakad és letérdepel.

MAGDA

Ijedten. De az Istenért, kisasszony! Kérem, azt ne tegye!

MARIKA

Mentsen meg — ha nem segít rajtam, elpusztulok!

MAGDA

De nem, nem! Ha tőlem függ — elhiheti... Szegény! Kérem, üljön ide — mellém! *Középen leülnek.* Nyugodjék meg — — így! és mondja el szép nyugodtan, mi a baj... de sirnia nem szabad!

MARIKA

Bocsásson meg — lehet, hogy túlzott fontosságot tulajdonítok magamnak... de annyi minden történt velem, annyi keserűség, annyi lealázás — nem bírom tovább!

MAGDA

Szegény! — Pedig oly fiatal és szép! — Mi a neve?

MARIKA

Videczky... Videczky Marika... Talán tetszett már hallani ezt a nevet?

MAGDA

Videczky? Nem emlékszem. Azaz várjon csak! Igen — kis gyerekkoromban — nagyanyám mesélte — azt hiszem ő — nekünk voltak ilyen nevű rokonaink... Hát akkor ön?!

MARIKA

Van passzusom — nehogy azt tessen hinni...

MAGDA

A passzust nézi. Videczky... Ah, most már eszembe jut minden! Ez hajdanában nagy eset volt — a Grál-

vagyon — a Csákok és a Videczkyek... Mi kaptuk a vagyont és ti — Jézus Mária, de szomorú ez! *Szünet után halkán.* Hát olyan nagy dolog a pénz?

MARIKA

Nagy dolog.

MAGDA

De hát mért nem jöttél előbb, ha bajban voltál? Hiszen gondolhattad volna —

MARIKA

Valami gyerekes büszkeség volt bennem — azt gondoltam: inkább éhen pusztulni, mint *oda* menni —

MAGDA

Óh, te szegény, kedves —!

MARIKA

De félttem is, hogy nagyságod nem szívesen lát.

MAGDA

De miért? Hogy gondolhattál ilyet?

MARIKA

Én — én vándorszínésznő vagyok...

MAGDA

Gyermek! Hiszen én szeretem a színészeket — én rajongok a művészetért! Sokszor gondoltam: jó volna színházban játszani — csak volna tehetségem!

MARIKA

Nyomoruságos pálya az nagyon... Egy pár eszten-deig elvergődtem valahogy, de a mult héten összeecsaptak fölöttem a hullámok... A társulatunk megbukott — nem is tudom, hogyan tengődtem azóta... Tegnap megtudtam, hogy nagyságod itt lakik —

MAGDA

Hát lelkem, először is ne nagysádoglj, hanem szólíts

Magdának vagy Magdusnak és tegezz — hiszen rokonok vagyunk. Egyelőre itt maradsz nálam. *Balra mutat.* Az lesz a szobád. Hogy vagy ruhák dolgában? *Felkel.*

MARIKA

Egy jó ruhám még van . . . *A batyujára mutat.*

MAGDA

Akkor azt vedd magadra — látogatóink lesznek . . . A jövőről még ráérünk beszélni. A fő az, hogy kipihend magadat és megnyugodjál —

MARIKA

Kezet akar csókolni, de Magda a karjaiba vonja.

MAGDA

Ne pityeregj, leányom — hanem gyere, megmutatom a szobádat . . .

MARIKA

Hát itt maradhatok? A jó angyalom hozott ide! *Magdával balra el.*

VIDECZKY, MARION.

MARION

Egyenruhában, virágbokrétával hátul jön, Videczky a sarkában.

VIDECZKY

Valami idegen hölgy van nála —

MARION

Majd megvárom! *A bokrétával a kezében leül.*

VIDECZKY

Jobbra el.

MARION, MAGDA.

MAGDA

Balról jön, visszaszól. Ráérsz — nem kell sietned. Isten hozta, főhadnagy úr!

MARION

A lovak dolgában bátorkodom — és ha szabad a születésnapjára ezt a pár szál virágot . . .

MAGDA

Köszönöm — milyen szépek! *A többihez teszi.*

MARION

Nem annyira szépek, mint inkább beszédeseek. Aranyeső: önzetlenséget jelent — Nefelejts: örök hűséget — aztán Égő szerelem . . .

MAGDA

Szárazon. Nem értek a virágnyelvhez és azt hiszem, a főhadnagy úr sem . . . Azt ígérte nekem, hogy lovakat szerez a hintóm elé — az enyémekek már úgy elhíztak, — szinte tiszteletlenség befogni őket.

MARION

A lovak megvannak. Fleischmann holnap fogja őket bemutatni nagysádnak. De kegyed lováról beszél — én pedig magamról szeretnék . . .

MAGDA

Kérem, tessék!

MARION

Én tulajdonképpen búcsúzni jöttem.

MAGDA

Elutazik?

MARION

El akarok vonulni a világtól — kegyedtől is . . . Fájdalmas áldozat — nem is tudom, kibirom-e — de meg kell próbálnom — különben nem tudom, mi lesz . . . Én katona vagyok, de azért nagyon érzékeny természet vagyok — A svadronban filozófusnak neveznek . . . vannak dolgok, amiket nem bírok el . . . Ilyen dolog a közömbösség. Az engem a kétségbeesésbe üz és lehet,

hogy egy nap pisztolyt nyom a kezembe... De hát ez az én dolgom. — Katonadolog! Vegye úgy, hogy nem mondtam semmit.

MAGDA

Jaj, Marion, mért beszél velem ilyen hangon? Nincs ennek semmi értelme.

MARION

Szenvedélyesen. Imádlak!

MAGDA

Kérem — mire való ez megint!

MARION

Magdus, legyen a feleségem —!

MAGDA

Mondtam már, nem lehet. Ezt nem lehet erőszakolni!

MARION

Tudja, hogy most talán a halálos ítéletemet írta alá?

MAGDA

Mit tegyek? Ebben a hónapban ön már a harmadik, aki öngyilkossággal fenyeget —

MARION

A másik kettő nem teszi meg — azoknak csak jár a szájuk —

MAGDA

Nézze, édes Marion, beszéljünk úgy, ahogyan becsületes emberekhez illik... Én önt kedvelem, de nem szeretem.

MARION

Alázatosan. Talán megjön még?

MAGDA

Nem hiszem.

MARION

A grófot szereti?

MAGDA

Mi jögon vallat? Nem tartozom senkinek felelettel!

MARION

Jellemző, hogy nagysámnak én „senki” vagyok. Szomoruan jellemző!

ELŐBBIEK, PRÉPOST.

PRÉPOST

Virágokkal jön. Jó napot, drága Magdaléna. Jó napot, főhadnagy úr! Hoztam egy pár szál virágot a plébánia kertjéből... És minden jókat kívánok kedves születésnapjára. Boldogságot, békességet, ifjú férjet, egészséget...

MAGDA

Köszönöm. Szépek a virágai, prépost bácsi...

PRÉPOST

Csak afféle paraszti virágok, de azért nem kell lenézni őket, ezekből csak a Szűz Mária és a magácska asztalára jut.

MARION

Peckesen. Ha Fleischmann ideküldi a lovakat, akkor bátor leszek magam is jelentkezni... *Hátul el.*

MAGDA, PRÉPOST.

PRÉPOST

Jó, hogy elment a kellemetes széltoló; biztosan befogja magát csapni a lovaival — hiszen azért svalizsértiszt!

MAGDA

Foglaljon helyet, prépost bácsi. Örülök, hogy megint lálom. Önnél legalább biztos vagyok, hogy nem lövi magát föbe értem.

PRÉPOST

Nem, ez igazán nem valószínű. De én nemcsak virágot hoztam ám, hanem még valamit!

MAGDA

Ugyan mi az?

PRÉPOST

A legdrágább, ami a csillagok alatt megterem; egy tiszta és meleg emberi szív. *Halkabban.* Ő visszajött ma — ő — a kis gróf. *Szünet.* Nézze, drága lelkem, én a maga gyóntatótyja vagyok és azért szabad olyan bizalmas hangon beszélnem, mint más senkinek. Az a szegény úrfi nagyon szereti magát. Nem is tudom, istennek tetsző dolog-e, ha valaki ilyen bálványimádó módon szeret egy halandó fehérnépet.

MAGDA

Én ezt igazán nem értem, prépost bácsi. Mi van rajtam, hogy annyi jeles ifjú ember — *Elhallgat.*

PRÉPOST

Olyan a szegény fiú, mint az égő gyertya, — önmagát emésztí. Ma megint verset írt. Azt mondja:

Te barna csoda
Tekints oda,
A tavasz zsendül.
Száz madár zendül... *Gondolkodik.* Hogy
is van tovább?

MAGDA

És hol van most?

PRÉPOST

Hol van a galamb? Ahol a tiszta búza terem... Biztosan künn áll a ház előtt, mint egy hirdetőoszlop és a homlokára van írva: „Én szerelmes vagyok“. Behívjam — ?

MAGDA

Most talán nem.

PRÉPOST

Ni — hiszen itt jön az úrfi!

ELŐBBIEK, GRÓF.

GRÓF

Sápadtan, homlokába hulló fürtökkel, ajkán mélabús mosollyal, alvajáró léptekkel jön. Itt vagyok!

MAGDA

Isten hozta, gróf úr!

GRÓF

Lehet, hogy Isten hozott, lehet, hogy egy csalóka rémkép — azt a jövő fogja eldönteni.

MAGDA

Tessék leülni.

GRÓF

Sötétén. Bocsásson meg!

MAGDA

Mit bocsássak meg?

GRÓF

Hogy *vagyok*. Bocsásson meg, hogy *ilyen* vagyok. Az én létem őrzöngő lobogás — ez méltán sérti a kegyed harmonikus lelkét.

PRÉPOST

Oda van, egészen oda van.

MAGDA

Foglaljon helyet, kérem, és most talán ne beszéljünk ilyenekről.

GRÓF

Minek is beszélni? A beszéd: szó — lehelet. Csodának kellene történnie, nagy csodának, hogy érdemes lenne beszélnem.

PRÉPOST

Micsoda csodának?

GRÓF

Álmatlan éjszakáimon egy álmkép kísért — rögeszmeként már-már belefónódik éber gondolataimba is. Ha önagysága elvesztené minden gazdagságát, ha szegény lenne — bocsánat a vakmerő hipotézisért! — ha szegény cselédleány lenne, akkor, igen akkor tudnék én beszélni és akkor, igen, akkor tudna kegyed nekem hinni. De így jobb, ha nem beszélek.

PRÉPOST

Magdához. Hallja — ?

MAGDA

Zavartan. Nem kell ahhoz éppen cselédleánynak lennünk, hogy higyjünk egy tisztességes embernek.

PRÉPOST

Grófhöz. Hallja — ?

ELŐBBIEK, VIDECKY majd CSÁKÓ

VIDECKY

Jobbról jön, nem a jelentő inas hangján, inkább magyarázva. A méltóságos főispán úr! *Székeket tol az asztalhoz.*

CSÁKÓ

Szédületes eleganciával öltözve. Bon jour, chérie! *Kezet csókol Magdának.* Dicsértessék, szent atyám — szervusz, grófocskám! Bocsánatot kérek, hogy olyan későn jelentkezem a gratulánsok sorában.

PRÉPOST

Talán egy kis tarokpárthie az úri kaszinóban?

CSÁKÓ

Komolyan. Én — kártyázni? Soha kártyát nem veszek a kezembe. Egy becsületbirósági tárgyaláson kellett elnökölnöm.

GRÓF

Ha ránc esik a vármegye gavallérságán, azt mindig a főispánnal vasaltatják ki.

ELŐBBIEK, MARIKA, HAJDU.

MARIKA

A bal I. ajtón kilép, csinos nyári ruhában.

MAGDA

Gyere, gyere, megismertetlek az urakkal. Ez Marika, egy kedves rokonom, ezután velem fog lakni.

MARIKA

Szerényen. Óh — rokon? Nagyon is távoli rokonság.

MAGDA

De mi tartjuk! Vidor, hozzon kérem a szomorodni-ból. Az urak talán isznak egy cseppet.

VIDECZKY

Igenis! Jobbra el.

MARIKA

Ha szabad segíteni — szeretném megtanulni a házi-rendet... *Jobbra el.*

CSÁKÓ

Mutatós lány — de mért rokon?

MAGDA

Videczky-lány...

CSÁKÓ

Nekünk voltak Videczky nevű rokonaink, az országbírói ágból, de amennyire tudom, a család már kihalt.

HAJDU

Fényes libériában, vörös virágbokrétaival és kis csomaggal a kezében belép, mereven állva marad, midőn Csákó kivette kezéből amit hozott, meghajlással távozik.

CSÁKÓ

Ezeket a kaméliákat feleségem a bárónő küldi születésnapjára, kedves hugom. Magam is lábai elé rakom jókívánságaimat és ezt a kis emléket — fogadja jó szívvel . . . *A csomagból miniatürképet vett ki.*

MAGDA

Örömmel. Ez a mi közös ükanyánk — a legendás Grálné — milyen nagyszerű kép — nézze, prépost bácsi!

PRÉPOST

Kicsit harapófogó ábrázatja van — de azért istenfélő dáma lehetett.

CSÁKÓ

A családi képtárban levő eredeti után másoltam. Grál örgrófné volt — a mi közös örökhagyónk.

MAGDA

Örgrófné? Azt én nem tudtam.

CSÁKÓ

Nyugodtan bólint. A Grálok örgrófok voltak. Az ura híres hadvezér volt a török háborúban.

MAGDA

Nem hadileferáns?

CSÁKÓ

Elnézően mosolyog. Dehogy, — lovassági generális volt. A zentai csatát tulajdonképpen a Grál-féle lovashad-tály mindent elsöprő attackja döntötte el. Utólag persze Savoyai Eugéné lett a dicsőség.

PRÉPOST

Ez már így szokott lenni. És ezt méltóságod festette sajátkezűleg? Nézze, kis gróf!

GRÓF

A főispán kész művész.

CSÁKÓ

Hogyisne! Attól olyan messzi vagyok, mint Makó Jeruzsálemtől. Hiszen nem mondom: lehetett volna belőlem művész, de ahhoz az kellett volna, hogy szegény legénynek szülessek, ne úrnak. Gipszmintákat kellett volna másolnom — de én úrfi koromban négy lóval jártam és így vén napjaimra dilettáns maradtam.

PRÉPOST

Szégyen ide, szégyen oda: négy lóval járni mégis kellemesebb, mint gipszmintákat másolni.

CSÁKÓ

Kellemesebb, kellemesebb.

ELŐBBIEK, MARIKA.

MARIKA

Jobbról jön, ezüst tálcán bort és poharakat hoz.

MAGDA

Jaj — hát mért nem Vidor?

MARIKA

Megkértem, hogy engedjen engem — nekem ez élvezet!

CSÁKÓ

Egészen stílszerű: Hébe a nektárral.

PRÉPOST

Még pedig 1805-iki nektárral!

CSÁKÓ

Ebből csak az Úr fölszentelt szolgájának volna szabad innia — laikus ember talán nem is méltó rá.

PRÉPOST

Megfenyegeti az ujjával.

CSÁKÓ

A legfontosabb híremet csak pohárral a kezemben mondhatom el.

MIND

Mi az? Halljuk!

CSÁKÓ

Feleségem a bárónő 5 óra 40 perckor egy tiz fontos leánygyermeknek adott életet.

MAGDA

Összeüti a két tenyerét. Ez nagyszerű! Ez gyönyörű!

GRÓF

Gratulálok!

PRÉPOST

Erre iszunk egyet!

MAGDA

Marika — gyere már te is!

MARIKA

Udvariasan és alázatosan. Köszönöm — nem!
A továbbiak alatt az üvegajtóban marad.

CSÁKÓ

Önérzettel. A hatodik. Négy fiú és két leány.

PRÉPOST

Nem hiába mintaházasság a méltóságodé.

CSÁKÓ

Magdához. Feleségem, a ki magát egyszerűen imádja, a fejébe vette, hogy maga lesz a kis pogány keresztanyja.

MAGDA

Igazán? Ez nekem a legszebb születésnap ajándékom!

CSÁKÓ

Feleségem a bárónő abban bízik, hogy Magda nevével együtt a Magda kedvességéből és szépségéből is átragad valamit a kis porontyra.

PRÉPOST

Tehát éljenek a Magdák! A drága két Magdaléna, akik a Gondviselés különös rendeléséből *egy* napon, bár *különböző* években születtek.

CSÁKÓ

Reménylem, ezek után megengedi a kis komámasszony, hogy homlokon csókoljam. Feleségem a bárónő külön a lelkekre kötötte, csókoljam meg helyette.

MAGDA

Nagyon szívesen! Jaj — ez aztán a születésnap-i öröm! kérem igitnak még egy cseppet!

PRÉPOST

Nem előbb, míg a drága Magdaléna palóc rigmust nem mond.

MAGDA

No ugyan már!

PRÉPOST

Kis gróf, hallotta már palócosan beszélni? Ennél kedvesebb tréfa nincs a világon.

CSÁKÓ

Persze — Bálassa-Gyármáton tanulta.

GRÓF

Ne keresse magát, drága nagysád!

MAGDA

Lelkük rajta! *Palóc dialektusban szaval:*

Akácfa-városban nyárfa-torony látszik,
Látom a babámat, most is mással játszik.
A te szép szemedért mit nem cselekedném?
Ipolyból a vizet kalánnal kimerném,
Árany iszapjából gyöngyökkel rakodnám,
A szívemmel együtt azt is néked adnám.
De ha nem szeretsz már: öleljük meg egymást,
Adjon Isten, rózsám, szerencsés utazást.

MAGDA

Mintán bevégezte. De most már parancsoljanak inni!

PRÉPOST

Valami olyan kedves — mintha egy fülemile selypitene . . .

GRÓF

Felvidéki kaszálók friss illatát érzi az ember . . .

CSÁKÓ

Elragadó! Nem igaz, Marika nagysád?

MARIKA

Minden elragadó, amit őnagysága tesz.

ELŐBBIEK, VIDECKY.

VIDECKY

Vállkendővel a karján és egy cédulával a kezében belép, Csákhóhoz. A méltóságos úr hajdúja hozta a cédulát — választ nem vár. Magdához lép.

MAGDA

Mi az, Vidor?

VIDECKY

Hűvösödik. Vállára adja a kendőt.

MAGDA

Köszönöm, Vidor — maga igazán mindenre gondol.

VIDECKY

Jobbra el.

CSÁKÓ

Halkan. Mondja, édes Magdus, mióta is szolgál magánál ez a legény?

MAGDA

Talán három hónapja. Miért érdekli?

CSÁKÓ

Nem szeretek felebarátomról rosszat mondani, de

ennek az embernek az arcában van valami — valami kellemetlen — valami ijesztő . . . Tipikus gonosztevő ábrázat!

MAGDA

Nevet. Ah — ugyan! Szegény Vidor! A leghűsegebb ember a világon.

CSÁKÓ

Na — én Lavater-párti vagyok. Jó lesz vigyázni!

MAGDA

Én pedig azt mondom magának: amióta Vidor a házban van, azóta hihetetlen, hogy milyen jó dolgom van. Csupa gondosság. Néha — igazán — egészen meghat, hogy mi mindenre kiterjed ennek a derék embernek a figyelme. És azt is szeretem, hogy olyan szép legény. Ha vasárnap utánam hozza az imádságos könyvem, rajta minden vászoncseléd szeme.

GRÓF

Mosolyogva. Mondjon nagysád egy embert, akit véletlenül nem tart derék embernek?

MAGDA

Némi gondolkodás után. Az emberek derekabbak is, mint általában hiszik. Csak sok köztük a szerencsétlen.

PRÉPOST

Csákóhoz. Ő olyan, mint a napfény: nem hisz az árnyékban — mert ahová ő süt, ott minden fénylik.

CSÁKÓ

Aki időközben átfutotta a cédulát. Tessék! A feleségem megérezte ágyában, hogy mi itt mulatunk és most stafétát küld, hogy cito, citissime menjünk át hozzá.

MAGDA

Igen, menjünk hozzá!

GRÓF

Csodálkozva. A méltóságos asszony már látogatásokat fogad?

CSÁKÓ

Feleségem a bárónő megszokta már az ilyet, — egy tizfontos családi esemény meg sem kottyan neki. Nézze meg a kis pogányt, szent atyuskám, úgyis ön fogja kiszabadítani a sátán karmaiból.

MAGDA

A kerteken át mehetünk — akkor nem is kell kaptat tenniünk.

CSÁKÓ

Grófhöz. Te is jöhetsz, öcsém — bár félek, ha annyi gyereket látsz egy rakáson, elmegy a kedved a házasságtól.

GRÓF

Pillantással Magdára. Imádom a gyerekeket!

MAGDA

Viszontlátásra, Marika!

MARIKA

Van valami dolog a számomra? Én szívesen foglalkoznám valamivel...

MAGDA

Szivem, ha olyan kedves akarnál lenni: itt a secretair kulcsa — a második fiókban vannak a gyöngyeim... Egy kicsit meg kellene azokat tisztogatni... Van ott szarvasbőr és selyemkefe is... Ezt különben magam szoktam — de ha vállalod...

MIND

Jöestét! A viszontlátásra!

Marika kivételével mind hátul el.

MARIKA, MARION.

MARIKA

Kinyitja a secretairt és kiszedi a fiókból a gyöngyöket; le ül és szarvasbőrrel tisztogatja. Marion hátul belép.

MARION

Édesen. Jóestét —! A lovak, kérem —

MARIKA

Megfordul és a szemébe néz.

MARION

Visszahőköl. Óh! —

MARIKA

Gúnyosan nevet.

MARION

Fojtott hangon. Te — te itt?

MARIKA

Nem engem keresett, úgy-e?

MARION

Nagy zavarban. Hát ez — igazán — ez meglepetés!

MARIKA

Látom — és nem is valami kellemes meglepetés.

MARION

Mit csinálsz itt —?

MARIKA

Dolgozom. Cseléd vagyok. Elszegődtem ide cselédnek.

MARION

No de kérlek — cseléd!

MARIKA

Mi baja? Én csak nevén nevezem a gyereket. Azt hiszem, egészen jó helyem lesz itt. A nagysága jószivű. Az asztalához fog ültetni, nekem fogja ajándékozni ócska ruháit. Többet igazán nem kívánhatok.

MARION

Keserű vagy!

MARIKA

Nem én vagyok keserű — az élet az. Az tud keserű vicceket csinálni. Velem elkövette azt a rossz tréfát, hogy kóborló ripacsleányt csinált belőlem — Csákó Magdusból pedig nagyúri dámát. Fordítva is csinálhatta volna, és akkor ez a kastély és ez a smuk az enyém volna, minden az enyém volna — a főhadnagy úr is az enyém volna!

MARION

Lemondóan vállat von. Nem tehetek róla, hogy nem úgy van. Én szeretem magát —

MARIKA

Szeret? *Keserűen nevet.*

MARION

Hiába nevet — igenis szeretem!

MARIKA

Akkor miért hagyott faképnél Kassán — ?

MARION

Nem hagytam — engem transzferáltak... Az ezredes áthelyeztetett ide — már sokalta a mi dolgunkat — hiszen az egész város arról beszélt...

MARIKA

Az ezredes tiltotta meg azt is, hogy írjon?

MARION

Minek írni? Egymáséi úgy sem lehetünk... Szegény vagyok — maga is szegény — nincs semmi értelme...

MARIKA

Ha én katonatiszt volnék és szeretnék egy szegény leányt, én tudnék kiutat.

MARION

Tudna?

MARIKA

Ha igazán szeretném azt a leányt, akkor quietálnék és a két kezem munkájával —

MARION

Szavába vág. Ajajaj! Kérem, ne is mondja tovább. Ha én levetném az uniformist, mi maradna meg belőlem? Semmi! Maga sem szeretne akkor, de én is utálnám magamat. Nem, ezt nem is mondja komolyan.

MARIKA

Tehát végeztünk?

MARION

Szünet után. Mondja — tudta maga, hogy én itt vagyok? Vagy ez csak véletlen —?

MARIKA

Tudtam, hogy aranyfácánra vadászik — eljöttem, hogy részt kérjek a sportból.

MARION

Ijedten. Marika — mit akarsz csinálni?

MARIKA

Ennek a nőnek, ennek az émelvítő szirupos szentnek, mindene megvan, ami az én életemből hiányzik. Mindent tőlem vett el, még a születésem előtt. Téged azonban nem fog elvenni. Téged nem — arról felelek.

MARION

Mit akarsz csinálni?

MARIKA

Olyan vagyok, mint a kutyaólba esett macska: minden kutya engem kerget. Nem tudok menekülni, hát karmolok! Magukra vessenek a kutyák! Annyi keserűség van a véremben — mérhetetlen keserűség! — ez

mind méregg   v  lt szerelem.   h,   n is szeretnék jó és tisztességes lenni. Templomba menni, fehér ruhában, mint más leány, — asszonnyá lenni, boldog és vidám asszonnyá . . . Szeretni az uramat és   r  lni az életnek . . . De hát nem lehet! Nem is tudom, mit szeretek rajtad! Az eszed kevés, a jellemed silány, — de hát nem tudok nélküled meglelni! Nem tudok! Talán azért, mert olyan vagy, mint a gyermek — te még gyöngébb vagy mint   n . . . Szégyellem, pirulok, de nem tudok ezen változtatni. Vedd tudomásul: nem adlak oda! Ha kell botrányt csinálok, rettenetes dolgokat művelek, — de nem adlak oda! Nem adlak annak a nőnek, akit legjobban gy  l  l  k a világon!

MARION

Gy  l  l  d? Miért? A h  z  ba fogadott —

MARIKA

Eh, — ezt maga nem érti. Vannak simogatások, amelyek jobban f  jnak, mint a bot  t  s.

MARION

Ha maga   gy beszél, akkor — *Sz  nnet után hozz  l  p.* Nézze, Marika,   n lejtőn állok —   gy nem maradhatok — vagy f  lkapaszkodom, vagy végleg lecs  szom . . . Nekem ad  ss  gaim vannak. Rettenetes, szégyenletes ad  ss  gaim. Se   jjelem, se nappalom t  l  k.

MARIKA

Mért mondja ezt nekem? Hiszen tudom.

MARION

Ha Magda a feleségem lesz, akkor megmenek  l  k.

MARIKA

Ah — ?

MARION

Ha nem — akkor végem van. De magának is vége lesz, mert holtáig az marad, ami most: társalkodónő, házikisasszony — szóval cseléd.

MARIKA

Hirtelen fölkapja a fejét.

MARION

Ez nem magának való jövő — de nekem se való, hogy botos ispán vagy megyei irnok legyek... (*halkabban*) Ha azonban a vagyon a *miénk* lesz —

MARIKA

A miénk? A *magáé*!

MARION

Nem — a kettőnké. Ami az enyém, az a magáé is — mi ketten már nem szakadhatunk el egymástól... Én nem szeretem Magdát — csak szorultságomban nyujtom ki utána a kezemet, ahogyan a megszorult gavallér a pisztoly után nyúl... Ez egy jobbféle öngyilkosság. Ha ő lenne a feleségem, azért maga maradna az igazi — az én királynőm...

MARIKA

Koronázatlan királynő — úgy-e? Van annak más neve is.

ELŐBBIEK, VIDE CZKY.

VIDE CZKY

Jobbról jön.

MARIKA

Idegesen. Mi az? Mit akar?

VIDE CZKY

Nyugodtan. Kinyitom a hálószoza ablakait, — őnagysága szereti a friss levegőt... *Jobbra hátul el.*

MARIKA, MARION.

MARION

Amint kettesben vannak. Higye el, ha két olyan ember, mint mi, szorosan összefogna: nagyon jól rendezhetnék el az életüket. A fontos: együtt maradni — aztán majd meglássuk, mit hoz az élet... Maga eszes nő, nincsenek előítéletei.

ELŐBBIEK, VIDECKY.

VIDECKY

Balról jön, az asztalhoz lép, a poharakat a tálcára rakosgatja.

MARION

Amint az ajtó megnyílt, hirtelen témát változtat. És kár, hogy önagysága nem ért rá megnézni a Fleischmann lovait, — azt hiszem tetszenének neki — különösen a nyerges...

VIDECKY

Rendezkedés közben nyugodtan. A nyerges póklábu.

MARION

Mit ért maga lovakhoz?

VIDECKY

Nem sokat, — de azért a nyerges póklábu.

MARION

Hát aztán? Nem is olyan nagy baj —

VIDECKY

De baj — mert az olyan ló sűrűn botlik és az megijeszthetné önagyságát. Pardon! A megrakott tálcával, jobbra el.

MARIKA, MARION.

MARION

Mit akar tőlem az a tökfilkó?

MARIKA

Ő is szerelmes Magdába. Minden férfi szerelmes.

MARION

Nem mindegyik. Én például nem. Nekem nem gen-reom. De az más lapra tartozik! Most az a kérdés: akar-e maga jó és kedves lenni és akar-e nekem segíteni?

MARIKA

Segíteni —? Miben —?

MARION

Hogy a dolog rendbe jöjjön — a dolog Magdával...

MARIKA

Én segítek?!

MARION

Maga eszes nő — nincsenek előítéletei...

MARIKA

Marion, én mélyre süllyedtem — mindenem veszendőben: a tisztességem, a tehetségem, a jóságom — de a büszkeségem még megmaradt. Hát ne beszéljen nekem alávalóságot.

MARION

Alávalóságot — azt mondta? Hja, ha maga így beszél — akkor — *Szünet után fölemeli fejét, hidegen, akkor ajánlom magamat! Hátral el.*

MARIKA

Utána szalad a főbejáratig, halkan. Marion! — *Szenvedélyesen, de fojtott hangon.* Marion! *Előrejön.* Elment —! *Sirva egy székre veti magát.*

MARIKA, VIDECKY

VIDECKY

Jobbról jön, égő lámpát hoz, melyet az asztalra tesz, azután Marikához lép, halkan. Fáj —?

MARIKA

Ellenségesen. Mit akar —?

VIDECZKY

Sajnálom a kisasszonyt. Senki sem érti meg úgy, mint én.

MARIKA

Kicsinyléssel. Maga?

VIDECZKY

Az én véretem ugyanaz a keserűség eszi. Mert mi ketten *egy* megátkozott vérből valók vagyunk.

MARIKA

Hallja, honnan veszi ezt?

VIDECZKY

Én itt Vidor vagyok — Vidor, a kammerdiener — a nagysága csak így ismer — de a nevem Videczky Flóris.

MARIKA

Videczky sok lehet.

VIDECZKY

Videcfalvi csak kettő van, — maga és én... Mi vagyunk azok a Videczkyek, akik kicsöppentek a nagy vagyonból... Ez a legenda, az elmulasztott gazdagság keserű legendája, apáról fiúra öröklődött nálunk, mint valami családi betegség... Betegség az, megtöri a Videczkyek erejét, — mindenkinek az élete üres sopánkodásban telik... Egyik sem vitte semmire, — pedig a'adt köztük jófejű ember, — de egyik sem próbált semmit, mind fecsegő és álmodozó mihaszna volt. Cseléd.

MARIKA

Mit akar tőlem?

VIDECZKY

Szövetséget ajánlok a kisasszonynak — vagy neked? — hiszen rokonok volnánk... Nem olyan szövetséget, mint az előbb az az egyenruhás szélkakas —

MARIKA

Hallgatódzott?

VIDECZKY

Nem szoktam, — de azért mindent meghallok, amit a házban beszélnek. Az apám, az öregapám is kammerdiener volt — cselédfülem van, a falon keresztül is hallok.

MARIKA

Mondja már mit akar?

VIDECZKY

Először azt kell megtudnom, gyűlöli-e a nagyságát?

MARIKA

Gyűlölöm? Ah — mit tudnak ehhez maguk — férfiak.

VIDECZKY

Leselkedve. A nagysága jó volt magához.

MARIKA

Hiszen éppen a jósága az, amit nem bírok, ami dűhbe hoz és kétségbe ejt! Ő jó! Talán nem is ember, hanem angyal, galamb, virág — mit tudom én micsoda! És a jóságával kifosztott mindenemből. Koldussá tett a cselédjévé tett és most elvette tőlem az egyetlen embert, akit szeretek... Neki nem kell, tudom, de nekem mégis elveszett... De még a jóságát is tőlem lopta — ha enyém volna a gazdagsága, akkor én volnék a jó! Nem, a jogot, hogy őt gyűlöljem, nem adom oda egy ócska ruháért... *Durván.* De mért vallat engem? kémkedik utánam?

VIDECZKY

Pardon! Gaztetre képes vagyok, ordináre dolgoznom.

MARIKA

Maga is szereti. Minden férfi szereti. Milyen ostobák! Egy mosoly, egy simogató pillantás rabszolgákat, állatokat csinál magukból. Meri tagadni, hogy szereti?

VIDECZKY

Szeretem.

MARIKA

Lássa!

VIDECZKY

De ez keserű szerelem — keserűbb, mint a kisasszony gyűlölete. Amíg a cseléd szerelme néma, addig az uraság fürdik benne, mint a macska a verőfényben. De ha egyszer beszélni és követelődzni kezd: akkor megvetés és gúny a válasz. Mert az uraság előtt nincs utálatosabb és nincs nevetségesebb valami, mint a szerelmes cseléd.

MARIKA

És mégis szereti!

VIDECZKY

Ez olyan szerelem, mint a farkasé: a bárány csak úgy lehet az övé, ha széttépi.

MARIKA

Mereven ránéz, majd kicsinylően legyint. Eh — maga is csak beszél!

VIDECZKY

Én teszek is! A kisasszony nem fog árulkodni — hiszen az én vérem. Hát én nem akarok holtomig padlót vikszelni. Az apám cseléd volt, a nagyapám is, engem is arra ítelt az élet — de én appellálok! Láncra vertek, de ez tévedés volt, én nem vagyok komondor, én széttépem a láncot és széttépem az uraságot! Utolsó gazdám egy bécsi magyar gróf volt — már akkor elvégeztem, hogy embert ölök.

MARIKA

Embert öl — ?

VIDECZKY

A király is öl, a vármegye is öl — mindenki, akinek hatalma van. Ajtót nyitni vagy vizet tölteni vagy ölni — egészen mindegy — csak a mozdulatban van a különbség. Ölni semmi — és mégis nagy dolog. Az egyszer látni kell, mikor valaki fejest belezuhan a fekete lyukba — az a legnagyobb dolog, azt egyszer látni kell! Ez velem együtt nőtt fel: véres elszántsággal föléje kerekedni a sorsnak. Ölni —! Ha ez nem lett volna bennem, el nem birtam volna a sok nyomorúságot. Mindent visszafizetni — százszorosán vissza — hogy végül én röhögjek, nem ők — hogy őket sajnálják, ne engemet! Meg akartam ölni a grófomat — mindent elkészítettem már — de ő hirtelen haragu uraság volt, egyszer a fejemhez vágott egy tálat — otthagytam, megszöktem — annak köszönheti, hogy ma is él.

MARIKA

Maga sohasem fogja megtenni. Aki így beszél, az csak magának akar imponálni — de nem teszi meg.

VIDECZKY

Én ma éjjel megölöm a nagyságát.

MARIKA

Ijedten. Maga?

VIDECZKY

Meg kell tennem. A nagysága behálóz a jóságával — ha engedek neki, akkor végleg alámerülök, akkor a lelkemben is cseléd leszek... Én ember akarok lenni, úr — videczfalvi Videczky! Én lemosom a családi cimerről a cselédszagot — lemosom vérrel...

MARIKA

És mért mondja ezt nekem? Hogy merte elmondani? Mit akar tőlem?

VIDECZKY

Én már mindent elkészítettem. A kocsist bezárom a cselédudvaron, a leányokat elküldöm. Szekér vár rám — egy óra alatt a határon vagyok. Akkor aztán bottal üthetik a nyomomat. Minden kész — most már nem lehet tovább halasztani. Vesztemre ma megjött a kisasszony. Erre nem számítottam. Holnap reggel minden ki fog sülni — én már akkor nem leszek itt — de a vármegye ráteszi kezét a kisasszonyra. Kóbor színészyány — ki hiszi el, hogy nem volt része az éjjeli munkában? Én ismerem a vármegyét: lassú, mint a bivaly, de ha egyszer nekilódul, akkor mindent legázol — az asszonyt se nézi... És itt most statárium van! Én nem akarom, hogy egy Videczky-lyány fizessen érterem. Annyira nem vagyok cseléd!

MARIKA

Mi ez — —? Ködben járok, forró tüzes ködben — hiába mondom: nem! — én mégis megyek előre...

VIDECZKY

Én akkor látok majd munkához, ha ő nagysága már ágyban van. Nem akarom a szemét látni — olyan szomorú nézése van — azért jobb lessz homályban, ha már ágyban van... A kisasszony maradjon a szobájában. Akármit hall is, maradjon — és készüljön útra. Ha én végeztem, akkor bekopogtatok és együtt megyünk el kocsin... egy óra múlva a határon leszünk...

MARIKA

És aztán? Mi lesz aztán?

VIDECZKY

Ebben a házban sok minden van: ékszer, arany, ezüst . . . Sok van! A bérlők tegnap hozták a pénzt . . . Nekem abból nem kell semmi. —

MARIKA

Akkor mért teszi meg?

VIDECZKY

Én nem pénzt — én a szabadságomat akarom! Az uraság behálózott s én elpusztítom az uraságot, hogy megint szabad legyek. Ha elvinném a pénzét, akkor cseléd maradnék: egy tolvaj inas . . . Nekem semmi sem kell. Én cukrászmesterséget is tudok — Törökországban meg lehet élni a mesterségből . . . Minden a kisasszonyé lesz — Grál-örökség! Gazdag lesz, megveheti magának azt a főhadnagyot, akit akar . . .

MARIKA

De hát ez rettenetes! Én nem tudom elhinni —

VIDECZKY

Holtáig cseléd akar maradni — vagy megint kóbor színész?

MARIKA

Nem —! Nem —! Akkor inkább a halál, a pusztulás, akármí!

VIDECZKY

Hát akkor — — akarja?

MARIKA

Akarom! Hiába iszonyodom tőle — hiszen akarom!

VIDECZKY

Akarja, de a nők nem teszik mindig azt, amit akarnak. Adjon zálogot. A gyöngyöket! Ha önként ide-

adja, akkor nem mehet többé vissza, csak előre mehet — nos?

MARIKA

Odaveti a gyöngyöket. Fogja —!

VIDECZKY

Elkapja a levegőben, zsebre teszi. Most össze vagyunk forrva — cinkosok — mi ketten: Videczkyek! Valaki jár az udvaron! Az üvegajtóhoz oson, óvatosan kinéz, visszajön. Megint az a szélkakas! Küldje pokolba — hamar! Jobbra elsurran.

MARIKA, MARION

MARION

Óvatosan belép hátul. Marika — én vagyok!

MARIKA

Ellenségesen. Mit akar?

MARION

Hát nézze — így nem lehet — ez képtelenség...

MARIKA

Mit akar?

MARION

Ne féljen, kérem! Magdustól nem kell félni — a főispánéknál van — talán ott is marad vacsorán... — Különben, bánom is én! — tőlem jöhet Magdus — én most csak egytől félek, hogy maga...

MARIKA

Menjen el! Magának nem szabad belekeverednie.

MARION

Egy lépést sem, míg tisztába nem jövünk egymással —

MARIKA

Későn van! Mindennel megkésett!

MARION

Kérem, ne legyen már olyan! Hát én beismerem: nem volt helyes tőlem . . . Butaság volt — én nem vagyok valami lángész, de szeretem magát és az is valami . . .

MARIKA

Későn van!

MARION

Ne beszéljen így! Nézze — ha komolyan akarja, akkor én quietálok. — *Szomorúan.* Nem szívesen vetem le az uniformist, de ha megígéri, hogy civilben is kitart mellettem . . . Majd megkérem a főispánt — ő befolyásos ember — talán el tud helyezni . . . Legszívesebben valami reprezentáló hivatalt szeretnék — lovak mellett . . .

MARIKA

Megkésett. Most már minden máskép fordul.

MARION

Hogyan fordul?

MARIKA

Majd megtudja. Akkor majd elválík, van-e bátorsága, tud-e szeretni . . . *Hozzálép.* Mondja, akkor is tudna szeretni, ha valami nagy bűn terhelne — rettenetes nagy bűn, amit **magáért** követtem el?

MARION

No édes Istenem — bűn, bűn! Nekem se babonáim, se előítéleteim nincsenek . . . de elvégre is gavallér vagyok, nem suszter. — Mi van magával? Olyan különös! Történt valami?

MARIKA

Fog történni. Most menjen!

MARION

Hát akkor holnap reggelig, drágaságom! Álmodjon szépeket! *Hátul el.*

MARIKA

Egy pillanatig magára marad, a két tenyerét a halántékához szorítja és mereven bámul maga elé.

MARION

Lábujjhegyen visszajön, lát! atóan meg van szeppenve.
Marika — baj van! Magdus most jött be a kapun... Nem látott, de ha itt talál, az furcsa lesz... ilyen későn...

Magda hangja a szin mögött. „Jó éjszakát! Jó éjszakát!”

MARION

Nem kellett volna — de most már — —

MARIKA

A szobámba! Oda!

MARION

Ha tiszta a levegő, szóljon!

MARIKA

Lábával dobant. Menjen!

MARION

A bal I. ajtón el.

MARIKA, MAGDA

MAGDA

Belép. Éhes vagy, úgy-e? Mindjárt vacsorázunk... Te, milyen helyes a kis keresztleányom! Holnap átjöss velem... *Megint az ajtóban.* Szép éjtszaka! *Kéjesen nyújtózik.* Sötét, enyhe, az ég teli van csillagokkal... És milyen jószagu a kert! Az az érzésem, mintha a

sötétség valami nagyszerű meglepetést rejtegetne... Valami nagyon édes és nagyon komoly titkot... (*előre-jön*) Te — én férjhez fogok menni... Nem csodálkozol? Nem is kérdezed kihez? Pedig ismered! Ő még nem is tudja, de holnap megmondom neki, hogy: igen!

MARIKA

Marion?

MAGDA

Marion —? Óh dehogy — nem, nem édesem! Gyere ide, megsugom: a gróf! Nem azért, mert gróf, hanem mert jó ember és mert én — *elharapja a szót*. Mondd, voltál már szerelmes? Na, ne félj, nem akarom kivallatni a titkaidat! Az olyan különös! Minden úgy van, mint azelőtt volt és mégis egészen más — mintha fölkelne a nap — minden fényes, meleg és ünnepélyes... Ha látom, akkor ernyedés fog el, édes szédülés, szeretnék jó lenni, mindenkit megajándékozni, hogy mindenki olyan boldog legyen, mint én... Mert én nagyon, nagyon boldog vagyok! Te meg itt állsz és bámulsz — legalább megcsókolnál!

Balról Marion földre ejtett kardjának csörömpölése hallatszik.

MAGDA

Mi az —?

MARIKA

Nem tudom —

MAGDA

Valaki van ott!

MARIKA

Nem, nem — tévedsz!

MAGDA

Vidor! Hol van Vidor?

MARIKA

Ő most nincs itt —

MAGDA

Eh — én nem félek! *Az ajtóhoz megy.*

MARIKA

Ne menj — kérlek, ne!

MAGDA

Én nem félek! *Kinyitja az ajtót, óvatosan benéz, elálló lélegzettel. Valaki — a kályha mellett... Összeszedi magát. Ki az —? Jöjjön ki —! Hirtelen hátrál.*

ELŐBBIEK, MARION

MARION

A lecsatolt kardjával a kezében kilép, mereven megáll. Bocsánat — leesett — a kardom leesett —

MAGDA

Marion! Mit csinál itt? Hogy kerül oda?

MARION

Marikára tekint, vállat von.

MARIKA

Komoran. Hozzám jött.

MAGDA

Hát ti ismeritek egymást —?

MARIKA

M. f. Régen. Kassáról.

MAGDA

No jó — de akkor mért kellett —? *A szobára mutat.*

MARIKA

Ellenségesen. Nem akartam, hogy lásd.

MAGDA

Hogy én ne lássam — ? Ezt nem értem — —
azaz: maguk — úgy-e — maguk szeretik egymást?

MARION

Igent bólint.

MAGDA

De hiszen az nem szégyen — azt nem kell titkolni...

MARION

Az úgy van kérem, hogy az én viszonyaim, az én körülményeim —

MARIKA

A szavába vág. Az úgy van, hogy a gazdag ember megengedheti magának az őszinteség fényűzését, a szegény embernek sokszor kell hazudoznia...

MAGDA

Marikához. Feleségül akar venni?

MARIKA

Szegény tiszt mikor veheti el azt, akit szeret?

MAGDA

Mereven néz Marionra. Jézusom, hát azért akart engem — ?! *Nevet.* Szegény fiú! *Marikához.* Édesem, hát mért nem szólsz nekem? Hiszen rokonom vagy — és én nem vagyok szegény.

MARION

Esedezem, nagy pénzről van itt szó!

MAGDA

Ma mondta a főispán, hogy az árvízszabályozás megduplázta a vagyonomat... Kérem, főhadnagy úr, most menjen haza, holnap délben pedig vegye magára

a legszebbik waffenrokkját, ne sajnáljon egypár új fehér keztyűt, aztán jöjjön ide és kérje meg tőlem a húgom kezét —

MARION

Hát drága nagysám azt hiszi, hogy lehetséges — ?

MAGDA

Igazán nem tudom, mire való a pénz, ha nem arra, hogy ilyen szép leánynak hozománya legyen. —

MARION

Én kérem nem tudom, mit mondjak most — kiszti-hant! *Erővel kezét csókol Magdának, aztán Marikához közeledik, látható zavarban, hogyan bucsuzzék tőle.*

MAGDA

Megcsókolhatja!

MARION

Halkan. Menyasszonyom! *Homlokon csókolja Marikát.*

MARIKA

Marion karjai közt. A menyasszonya — ? Én — ?
A menyasszonya — ?

MAGDA

Jó éjszakát!

MARION

Hátul el.

MAGDA, MARIKA

MAGDA

Te — azt mondom: jól teszed, hogy hozzámégy, ha szereted! Egy parányit szélkakas, de én azt hiszem, ez csak az uniformistól van. Te majd embert faragsz belőle. Hiszen azért vagy asszony! *Boldogan lázban.* Te — ez nagyszerű lesz! Holnap neki látunk a kelen-gyédnek...együtt járjuk a boltokat — de mindent én válogatok ki — nekem az szenvedélyem! Olyan schneider-

werkstattot nyitunk itt, hogy gusztus lesz! Tudod mit mondok? A főispánt kell megkérni násznagynak, ő érti a parádét. Üveghintó, négy ló, kócsagos huszárok... Én leszek az örömanya... A krémsleppet veszem föl — nem, nem! újat varratok, egészen újat!

MARIKA

Hát lehetséges még? Templomba menni, fehér ruhában — asszonnyá lenni, boldog, tisztességes asszonnyá... hát lehetséges?

MAGDA

Mit adjak neked nászajándéknak? Van itt sok régi kacat... Megállj! Szeretted a gyöngyöket? Neked adom a vén Grálné smukját... Hiszen láttad... Hol a secretair-kules? Mindjárt fölpróbálok...

MARIKA

Rémülten. A gyöngyök —? Irgalmas Isten! megöleli Magdát, fájdalmas nyöszörgéssel. Magduska —!

MAGDA

Mi lelt? Jobb szeretném, ha nevetnél, táncolnál!

MARIKA

Remegő kézzel simogatja Magda haját. Magduska —! Magduska —!

MAGDA

Elkomolyodva. Ennyire szeretted?!

ELŐBBIEK, VIDECKY

VIDECKY

Hátul jön, nagy kulccsal a kezében. Bezártam a kaput.

MAGDA

Vidor, mi lesz a vacsorával?

VIDECKY

Rögtön tálaltatok.

MAGDA

Kérem, küldje ide Lizit.

VIDECZKY

Lizit elhívták az édesanyjához — az öregasszony nagybeteg.

MAGDA

Jaj szegény! Hát akkor jöjjön Zsófia.

VIDECZKY

Zsófi elkísérte, Lizi félt a sötétségben.

MAGDA

Persze! Na — megleszünk nélkülok is. Kérem, hozza ide a hárfámat.

VIDECZKY

A hárfát előre hozza, széket tol melléje, aztán jobbra elmegy.

MAGDA

Marikához, miközben Videczky rendezkedik. A hárfajáték nekem boldogtalan szerelmem, — azért boldogtalan, mert máig sem tudtam rendesen megtanulni.

MAGDA, MARIKA.

MARIKA

Aki dúlt arccal nézte Videczkyt, most nagy izgalomban, suttogó hangon. Én örült! Én örült! Eleresztetem Mariont! Ő megvédett volna —

MAGDA

A hárfához ült. Mi az?

MARIKA

Csend! Az Istenért! A halál jár köztünk! A halál! Ő mindent hall! *Jobbra fülel.*

MAGDA

Maga is sugva. Vidor?

MARIKA

Magdus, Magdus! Az az ember örült! Meg akar ölni!
 Én is örült voltam —

MAGDA

Ah, ugyan — Vidor, a jó Vidor!

MARIKA

Ez komoly! Ez rettenetesen komoly! Az életemről
 van szó, — az enyémről is, — mert ezt nem lehetne
 túlélni...

MAGDA

Akire átragadt Marika rémülete, jobbra néz. Vigyázz!
 Majd én játszom! — *Akkordokat fog a hárfán.* Most
 beszélj! Nos?

MARIKA

Meg akar ölni, — hogy kiraboljon... Nekem meg-
 mondta — azt hitte, hogy én is — óh, Istenem! *Elta-
 karja arcát.*

MAGDA

Játékközben. Beszélj! Beszélj!

MARIKA

A leányokat ő küldte el, a kapút bezárta. — A hatal-
 mában vagyunk!

MAGDA

Férfiakat kell hívni — a kocsisokat...

MARIKA

Hol vannak?

MAGDA

A tornáctól balra — rácsoskapu — a cselédudvarra
 vezet...

MARIKA

Szaladok! *Hátul el.*

MAGDA, VIDECKY

MAGDA

Egy pillanatig egyedül hárfázik.

VIDECKY

Megjelenik a jobb ajtóban, ott állva marad.

MAGDA

Kapunk vacsorát, Vidor?

VIDECKY

Rögtön, könyörgöm. Bort is adjak az asztalra?

MAGDA

Nekem nem kell — de talán a kisasszony...

VIDECKY

Értem, könyörgöm. *Jobbra el.*

MAGDA, MARIKA

MARIKA

Krétafehér arccal bejön.

MAGDA

Játékközben. Nos — ? Nem lehet — ?

MARIKA

Fejét rázva. Nem lehet. A rácsos kapu el van lakatolva.

MAGDA

Rémülten. Óh! ezt még sohasem tette!

MARIKA

Mit tegyünk?

MAGDA

A főispánt kellene —

MARIKA

De hogyan — ? Csak az ablakon át lehet ! Csak az ablakon át ! Segítségért kiáltok.

MAGDA

Nem ! Az ablak kertre nyílik — és ő meghal-
laná és előbb volna itt, mint a segítség !

MARIKA

Akkor — le mernél ereszkedni ? Én addig itt maradok.

MAGDA

Nem — nem ! nagyon magas. Ügyetlen és gyáva vagyok.

MARIKA

Én ki merek ugrani ! Hol lakik a főispán ?

MAGDA

Az első utca balkézfelől — sárga nagy sarokház...

MARIKA

Megyek ! Te addig játszálsz... Közvetlen veszedelem nincs — ő csak akkor akarja megtenni, ha már ágyban vagy...

MAGDA

Meg ne üsd magad !

MARIKA

Magda ! *Szenvedélyesen megcsókolja, balra elsiet.*

MAGDA, VIDE CZKY

Mialatt Magda hárfázik, Videczky jobbról belép.

VIDECZKY

Lehet tálalni, könyörgöm — ?

MAGDA

Meg kell várni a kisasszonyt.

VIDECZKY

Meghökkenve. A kisasszonyt ?

MAGDA

A szobájába ment — átöltözik.

VIDECZKY

Értem — a szobájába ment...

MAGDA

Aki időközönként balfelé sandít. Szereti a muzsikát, Vidor ?

VIDECZKY

Ha valaki úgy muzsikál, mint a nagysága, akkor szeretem.

MAGDA

Tudok egy székely nótát — a dadámtól tanultam —
 miriszlói lány volt — furcsa nóta... Hallgassa meg.
A félelemtől remegő hangon énekel.

Kizöldült a diófa,
 Elterült az árnyéka,
 Három árva ül alatta,
 A nagyobbik mind azt mondja :
 „Öljük meg a kisebbiket”.

Szól. Furcsa nóta, úgy-e, Vidor ?

VIDECZKY

Zavarban. Én azt hiszem, nincs semmi értelme,
 kérem alássan, nincs semmi értelme az ilyen rigmusnak,
 éppen csak hogy csönög.

MAGDA

Mi földi emberek mind ilyen árvák vagyunk, mint a nótabeliek. Együtt ülünk szomorú árvaságunkban és mind azon törjük a fejünket, hogyan pusztíthatnók el magunk között a kisebbiket.

Énekel. „Édes bátyám, ha megöltek,
Vegyétek ki a szívemet,
Mossátok meg ürmös borba,
Takarjátok lenruhába,
Vegyen minden példát róla,
Hogy jár az árváknak dolga.“

Szól. Ilyen az árváknak dolga. Tulajdonképpen kár az emberekért.

VIDECZKY

Engedelmet kérek, nem kár értük. Az történik velök, amit maguk csinálnak magukból.

MAGDA

Sajnálni kell őket. Nemcsak a kisebbiket, akit megölnek, hanem a nagyobbikat is, aki öl.

VIDECZKY

Felüti a fejét. A gyilkost nem kell sajnálni. Azért gyilkol, hogy ne sajnálják.

MAGDA

Kaint épp úgy kell sajnálni, mint Ábelt. Ábelnek a teste vérzik, de Kainnak a lelke: az is fáj.

VIDECZKY

Erővel. Kaint nem kell sajnálni! Mert ha sajnálják — akkor minek gyilkolt? *Jobbra el.*

MAGDA

Egy pillanatra egyedül marad, fölugrik, az ajtóhoz szalad, ahol Marika kiment, benyit, halkán. Senki! — Visszaszalad a hárfához, egy akkordot fog.

VIDECZKY

Visszajön, egyik kezében égő gyertya, a másikban hosszú kés, amelyet a hátán elrejt, a hátsó ajtóhoz megy, ráfordítja a kulesot.

MAGDA

Mit csinál, Vidor?

VIDECZKY

Elzárom az ajtót. Az asztalon álló lámpához megy. A kisasszony még a szobájában van?

MAGDA

A szobájában, — mért kérdezi?

VIDECZKY

Akkor jó. Akkor már nem kell várni. Eloltja a lámpát.

MAGDA

Mit csinál, Vidor?

VIDECZKY

Igy jobb — most nem látom olyan jól a szemét. A gyertyát az asztalra teszi, a késsel a hátán Magdához lép.

MAGDA

Mit akar, Vidor?

VIDECZKY

Egy szót se, nagysád, egy szót se, különben — megvillogtatja a kést. Ha imádkozni akar a nagysága, tessék röviden — mert most meg kell halni az uraságnak!

MAGDA

Meg akar ölni?

VIDECZKY

Tessék imádkozni.

MAGDA

Nem, nem — ezt nem hiszem... Ez olyan, mint az álom, mint a gyermekmese... A farkas azt mondja: ham, megeszlek! — Mért akar megenni? Én nem bántottam.

VIDECZKY

Panaszos, szinte üvöltő hangon. Sohasem bántott a nagysága. Mindig jó volt hozzám. Volt kimenő, dohány, vasárnapi bor... Jó volt hozzám, néha meg is simogattott a szemével... Ezt a kutyával is meg tetszik tenni... Igen, én kutya voltam egész életemben — de már elég volt! Most vért akarok látni, most széttépem az uraságot!

MAGDA

Ha még kell engem ölnie, tegye meg — csak egyre kérem: ne a torkomba — az iszonyú! — inkább a szivembe...

VIDECZKY

Akárhogy is — mindegy — csak legyen már vége!

MAGDA

Várjon, Vidor! *Kissé megnyitja keblén a ruhát.* Szabad még imádkozni?

VIDECZKY

A gyertya erősen remeg a kezében.

MAGDA

Kár, Vidor, kár, hogy késsel a kezében jött hozzám... Így, akármit mondok is, azt fogja hinni, a féle-

lem mondatja velem... Pedig én nem is félek, nézzen a szemembe — lássa! — tudok mosolyogni...

VIDECZKY

Mit beszél annyit? Mért nem imádkozik?

MAGDA

Ha fegyvertelenül jön, akkor így szólok magához: tudom, ki vagy! Te Kain vagy, az én büszke és boldogtalan testvérem. Sajnálak, szegény Kain. Térdepelj a szőnyegre, hadd teszem a tenyeremet a forró homlokodra. Attól meg fog enyhülni a te fájdalmas gögöd és megfogod érteni, hogy a te gyilkos haragod nem egyéb, mint tévútva jutott szerelem. Mért nem vallod be, szegény Kain, hogy szeretsz engem —?

VIDECZKY

Én gyűlölöm az uraságot.

MAGDA

Engem csak *egy* ember szeret igazán — maga! Éjjel-nappal, ébren-álmomban mindig érzem, hogy rám gondol. A gondolatai néha úgy simogatnak körül, mint a selyemtollas galambok — néha meg rám csattogtatják a fogukat, mint az éhes farkascorda, — de mindig velem vannak a gondolatai, Vidor. És ha maga nem volna, akkor sokszor olyan elhagyott volnék, mint az eltévedt gyermek az erdőben.

VIDECZKY

Mi az — egy cseléd? Egy cseléd szerelme?

MAGDA

Mit tud maga a nőkhöz, Vidor? Nálamnál különbasszony már szeretett hitványabb embert is.

VIDECZKY

Kiejtí kezéből a kést, térdre csuklik Magda előtt.

MAGDA

Videczky homlokára teszi a kezét. Maga engem megölni, Vidor? Hát kiért ontaná ki a szíve vérét, ha nem én értem? Maga engem kirabolni? Ha a magáé volna minden királyok kincse, azt is elém rakná.

VIDECZKY

Úgy, úgy!

ELŐBBIEK, GRÓF, MARION

GRÓF

Benéz a baloldali ajtón. Magda! Magda! (Berohan). Hál' Istennek, nem késő!

MAGDA

Mintegy álomból ébredve, hozzáfut. Segítsen — megakart ölni!

MARION

Kézilámpást tesz az asztalra, amelytől világosság lesz a szobában.

VIDECZKY

Álomból riad. Ki az — ? Mi kell — ?

GRÓF ÉS MARION.

A torkának mennek. Nyomorult — !

VIDECZKY

Nem védem magamat!

GRÓF

Videczkyt fogva. Meg kell kötnöni! Zsineget!

MARION

Letépi a függönyzsínórt. Ez jó lesz! Mialatt Vi-

deczky két karját hátra kötözik. Most már nem árthat a vadállat!

GRÓF

Mintán elkészültek, Magdához. Szegény, drága — ! Egyedül ezzel a bestiával — ! bele lehetne örülni !

MARION

A földről fölveszi a kést. Kés! Éles kés — ! Ezzel akarta — oh, te nyomorult!

GRÓF

*A kisasszony, akit a főispánhoz tetszett küldeni, el-
tévesztette a házat...*

MARION

Mi ketten éppen a generáliséktól jöttünk — az volt a szerencse... Úgy csapott közénk, mint a bomba — ész nélkül rohantunk ide... A főispán is itt lesz mindjárt...

VIDECZKY

A nagysága üzent — ? A nagysága tudta, hogy én készülök ?

MARION

Tudta hát, te tulok!

VIDECZKY

Verem volt; beleestem. És amit a nagysága mondott, az móka volt, — asszonyi praktika. A szegény Kain testvér, a selyemtollas galambok és „öljük meg a kisebbiket!“ Az mind hazugság volt.

MARION

No nézd, még neki áll följebb !

GRÓF

Most már fogd be a szádat!

VIDECZKY

Magdához. Szajha —!

MARION

A kardja után kap. Kutya — kutya — ezért megdöglesz!

MAGDA

Videczky előtt tereu. Ne bántsá!

GRÓF

Marionhoz. Ezt bizd rá a megyei hóhérra!

MARION

Igaz, hiszen statárium van — holnap lógni fogsz!

VIDECZKY

Hát lógni fogok! Az az én gondom, nem az uraké.

GRÓF

Utálatos! Vigyük az ebédlőbe — ne lássa ő nagysága.

MARION

Beviszi Videczkyt a jobboldali ajtón. Előre, akasztófavirág ...

GRÓF

Magdához. Valami baja van —?

MAGDA

Gyöngé hangon. Semmi — Mit fognak vele csinálni?

MARION

Visszajön, kapukulecsal a kezében. Ez kiesett a zsebéből — a kapukules ...

GRÓF

Fütel. Dörömbölnek odakünn!

MARION

A főispán —! Nyitom már! *Hátul el.*

MAGDA, GRÓF.

GRÓF

Drága Magda — nem tudom, mit mondjak önnek —
sírni tudnék és imádkozni — és mégis oly boldog
vagyok —

MAGDA

Én nagyon boldogtalan vagyok —

GRÓF

De hiszen nincsen már baj — semmi baj!

MAGDA

Valami nagyon nyomja a szívemet. Mit fognak vele
csinálni?

ELŐBBIEK MARION, CSÁKÓ, MAGDA.

MARIKA

Besiet a többi előtt. Nem bántott? Nem — ki bán-
tana téged!

CSÁKÓ

Berohan. Édes, szegény gyermekem! Ez hallatlan!
Ugy-e, óvtam magát attól a libériás fenevadtól?

MAGDA

Mit fognak vele csinálni?

CSÁKÓ

Azzal a gazemberrel? Holnap felkötük. Hol az a
gazfickó —?

MARION

Az ebédlőben.

CSÁKÓ

Megmotoztátok a zsebeit?

MARION

Az bizony nem jutott eszünkbe...

CSÁKÓ

Meg kell nézni — hátha fegyver van nála...
A három úr jobbra el.

MARIKA, MAGDA

MAGDA

Inkább magához, mint Marikához. Egy ember van az ebédlőben. Egy ember, együtt laktam vele, egy levegőt szívtam vele. És holnap meg fog halni... *A szót forgatva.* Meghalni, — meghalni... *Főliad.* De hiszen az nem lehet! Azt nem szabad megengedni! Egy ember — egy emberi élet — két látó szem — egy dobogó szív...

MARIKA

Én is meg fogok halni. Nagyon mélyen lenn vagyok — innen már nem vezet ki út!

ELŐBBIEK, CSÁKÓ, VIDECKY, MARION, GRÓF.

CSÁKÓ

A többiekkel jobbról jön. Nos, hát ez érdekes! Tudják, mit találtunk a nyavalyás zsebében? Ezt a gyöngyészert. Ismerem, a Grál-féle gyöngyök.

MARION

A lopást már nem tagadhatja.

CSÁKÓ

És még valami: egy medálion!

VIDECZKY

Ahhoz semmi köze az uraknak — az az enyém!

MARION

Befogod a szádat?

CSÁKÓ

A medáliont feszegeti. Ahá — nyílik már! Arckép van benne. *Magdához meglepetten.* A maga arcképe —!

MAGDA

Az én arcképem — ?

CSÁKÓ

Mikor loptad ezt a holmit, te jómadár?

MARIKA

Nem lopta... Nem egyedül lopta...

VIDECZKY

Most megmondom az igazat. Én nem vagyok gavallér — én cseléd vagyok — én beszélhetek. Én semmit sem loptam. A nagysága prezentelt meg... A gyöngyöket is ő adta, egyebet is... Én nem vagyok gavallér, én megmondom: a nagysága a szeretőm volt...

MARIKA

Hazudik! Hazudik!

MARION

Arcul akarja ütni.

MAGDA

Megfogja a karját. Ne bántsa —!

MARION

Jól van — de az akasztására elmegyek!

VIDECZKY

Az urak nem tudnak az asszonyok dolgához. A legjámborabb is hazudik, a legszentebb is csalja a világot. Nálamnál hitványabb embernek is volt már külön szeretője. Igaz-e, nagysád? Most restelkedik az urak előtt, de ha négyszem közt voltunk, akkor másképp beszélt velem. Igaz-e, nagysád?

MARIKA

Örült vagy, Videczky! Gazember vagy!

MARION

Becsületemre mondom: ott leszek az akasztásán!

MAGDA

Csákóhoz. Fölakasztják —?

CSÁKÓ

Ahhoz kétség se fér — ha egyszer a statáriális bíróság kezébe jut. —

MAGDA

Az asztalról fölveszi a kést, Videczkyhez megy és szétvágja a kötelékeit.

CSÁKÓ

Mikor a kést látja. Magdus — mit csinál?

MAGDA

Azt akarom, hogy szabad legyen. —

MARION

Ez veszedelmes dolog — egy ilyen fickó — !

MAGDA

Ő nem bántott engem ... Vidor, maga elmehet !

CSÁKÓ

Ah nem — ez ellen tiltakozom ! Magát elragadja a jó szíve ... Ha az ilyen gazfickót szélnek eresztjük, akkor hová jutunk ? Mi lesz a világból ?

MARIKA

Hallgassanak meg kérem, most már beszélnem kell.

MAGDA

Hallgass ! A gyöngyöket én adtam neki.

GRÓF

Elképpelve. Kegyed adta — ? De Magda nagyság — ez képtelenség !

MAGDA

Szelíd csökönyösséggel. Kérem, ne vigyék a bíróság elé — különben én tanunak jelentkezem és megmondom az igazat. —

CSÁKÓ

Hiába mondja — senki sem fogja elhinni. A bíróság nem olyan ostoba. Mért ajándékozta volna neki — ?

MAGDA

Ő megmondta, mért. A szeretője voltam.

MARIKA

Videczky de Videczfalva — ön egy cseléd ! Egy hazug, rossz lakáj !

VIDECZKY

Kérem, kérem! Én cseléd vagyok, de annyira még Videczky vagyok — Videczky de Videczfalva — hogy ezt ne tegyem zsebre. A nagysága engem levág a kötélről és a becsületét akasztja oda. De ki hiszi el, amit mondott? Tessenek rá nézni — ki hiszi el? Van itt olyan férfi, olyan rongy, aki elhiszi —?

GRÓF

Nem, azt senki sem hiszi.

CSÁKÓ

Videczky, azt mondta? *Azok* közül való?

VIDECZKY

Igenis, *azok* közül való.

MARIKA

Az én szerencsétlen atyámfia.

CSÁKÓ

Úgy? Akkor itt más erők dolgoznak — nagyobb erők —!

GRÓF

Magdához. Magdus, ön egy alvajáró. De azt hiszem, önre külön őrangyal vigyáz...

CSÁKÓ

Azért mégis szeretném, ha az őrangyalt minél előbb egy jóra való férj váltaná föl... *Videczkyhez.* Ön egészben véve baromnak látszik, de megérintette egy angyal szárnya — lehet, hogy attól emberré vedlik. Mit fog tenni, ha szélnek eresztjük?

VIDECZKY

Kocsi vár rám — egy óra mulva a határon leszek
Törökországba megyek.

CSÁKÓ

Kiveszi a éntárcáját. Szolgálhatok útiköltséggel.

VIDECZKY

Elveszi a pénzt. Köszönöm alássan! *Meggondolja magát.* Nem! Már nem vagyok szolga — szabad ember vagyok. *A pénzt az asztalra teszi.* Tudok cukrászmesterséget, abból meg lehet élni... *Marikára mutat.* Ezt a lyányt itt hagyom — ő is Videczky — itt jó helyen lesz.

MAGDA

Itt jó helyen lesz.

CSÁKÓ

De nekem mennem kell... feleségem a bárónő nyugtalan lesz...

GRÓF

Aki Marionnal sugdosott. Abban egyeztünk meg Marionnal, hogy ma nem fekszünk le — az udvaron töltjük az éjszakát — az éjszaka enyhe...

MAGDA

Én sem tudnék ma aludni. *Marikához.* Majd itt várjuk meg a hajnalt. *Nyiltan és derüsen Videczkyhez.* Hát kedves Vidor isten áldja meg! *Kezet nyújt neki.* Ugy-e nem haragszik rám?

VIDECZKY

Nem haragszom. *Sirva fakad.* Nem haragszom.
Hátul el.

CSÁKÓ

Homlokon csókolja Magdát. Nem kívánok szép álmokat — maga nem is tud, csak szépet álmodni. De azért — minél előbb egy jóra való férjet!

MAGDA

Grófra néz. Azt hiszem, hamar meglesz — nagyon hamar...

GRÓF

Boldogan. Azt hiszi — ?

MAGDA

Gyöngéden. Majd holnap — !

A két nő kivételével mind el.

MAGDA, MARIKA.

MAGDA

Oltsuk el a gyertyákat, aztán bujjunk össze a sötét-ségben, mint gyerekkorunkban . . .

MARIKA

Eloltja a gyertyát és a lámpát — a szobában sötétség lesz.

MAGDA

Ide hozzám, Marika!

MARIKA

Eléje térdel s átöleli. Magdus — !

MAGDA

Te még mindig félsz — ?

MARIKA

Félek — magamtól.

MAGDA

Mért — ?

MARIKA

Magdus — ez szörnyű dolog! Én mindent tudtam — én is akartam . . . Én — ? Egy idegen nő volt itt, ő gondolkozott és beszélt helyettem — egy gonosz, ostoba, gyűlöletes nő — és az én voltam . . .

MAGDA

Ne mondd tovább! Valamit gondoltál — aztán megint elmúlt . . . A gondolatok úgy szállanak föl az ember szívéből, mint buborékok a vízből — nem tudni honnan lettek — szétpattannak, elmulnak. Erről senki sem tehet. Nekem is voltak idegen gondolataim — óh igen, voltak! Elmultak.

MARIKA

Magdus — !

MAGDA

Milyen jó így a sötétben. Két kisleány összebuvik — zsepegnek, de azért nem félnek, mert az ajtó előtt két nagy fiú vigyáz. *Föllélegzik.* Most már nem fáj a szívem. Neked sem ?

MARIKA

Most már semmi sem fáj.

ELŐBBIEK, GRÁLNÉ, ZSUZSI.

Csend. Kivül kutya ugat. Megint csend. A háttérben fény dereng. Grálné és Zsuzsi, mind a ketten nagy, fehér angyalszárnyakkal, megjelennek a háttérben. Fantasztikus könnyedséggel mozognak.

ZSUZSI

Repülni, tekintetes asszony! Repülni!

GRÁLNÉ

Egy percre itt megálljunk. Oly jó itt lenni.

ZSUZSI

Ez az álom háza.

GRÁLNÉ

Két életet éltek itt az emberek. Két élet közül melyik az álom, melyik való?

ZSUZSI

Ha elmúlt, akkor mindenik álom és mindenik való. Ne kutassuk. Repülni, tekintetes asszony, repülni!

GRÁLNÉ

Háztetőkön át, toronytetőkön át —

ZSUZSI

Föl a felhőkbe —

GRÁLNÉ

Föl a holdba —

ZSUZSI

A fiastyúkhöz, a göncöl szekeréhez —

GRÁLNÉ

Föl a napba —

ZSUZSI

Még följebb, tekintetes asszony, még följebb! A kapu nyitva áll.

GRÁLNÉ

A kulcs megnyitotta —

ZSUZSI

Repülni!

A fény kialszik, a két fantóm eltűnik. Csend. A kutya vonít.

MAGDA

Álmosan. Hallottad? Valami repdesett és csipogott.

MARIKA

Álmosan. Talán éjjeli madár tévedt a szobába.

— *Függöny.* —

Herczeg Ferenc munkái

Két arekép. Tanulmány
 Az élet kapuja. Regény.
 A fekete lovas. Színmű. 2. kiadás
 Tűz a pusztában. Elbeszélés. 2. kiadás
 Arva László király. Színmű. 2. kiadás
 Az arany hegedű. Regény. 6. kiadás
 Tilla. Hét jelenet
 A hét sváb. Regény. 3. kiadás
 Kék róka. Színmű. 3. kiadás
 Fenn és lenn. Regény. 5. kiadás
 Egy leány története. Regény. 3. kiadás
 Királyné futárja. Regény. 2. kiadás
 Alomország. Regény. 2. kiadás
 Szabolcs házassága. Regény. 4. kiadás
 Fehér páva. Regény. 2. kiadás
 Magdaléna két élete. Regény. 2. kiadás
 Mutamur. Elbeszélés. 3. kiadás
 Pogányok. Regény. 4. kiadás
 Gyurkovics-leányok. 9. kiadás
 Gyurkovics-fluk. 4. kiadás
 Gyurka és Sándor. 4. kiadás
 Ocskay brigadéros. Színmű. 5. kiadás
 Lélekablás. Regény. 2. kiadás
 Napváros. Elbeszélés
 Honthy háza. Színmű. 3. kiadás
 A három testőr. Színmű. 3. kiadás
 Idegenek között. Regény. 2. kiadás
 Éva beszorkány. Színmű
 Napnyugati mesék. Elbeszélés. 3. kiadás
 Kaland. Elbeszélés
 Kivándorlók. Színmű
 Az első fecske. Elbeszélés. 3. kiadás
 Böske, Erzsi, Erzsébet. Elbeszélés
 Szelek szárnyán. Elbeszélés
 A honszerző. Elbeszélés. 2. kiadás
 Kéz kezét mos. Színmű
 Arianna. Elbeszélés. 3. kiadás
 Dóryné ifjasszony. Színmű
 Szerelmesek. Elbeszélés
 Balatoni rege. Színmű. 2. kiadás
 Az ezredes. Színmű
 Dolovai nábob leánya. Színmű. 5. kiadás
 Simon Zsuzsa. Regény. 4. kiadás
 Andor és András. Regény. 2. kiadás
 Bizánc. Színmű. 2. kiadás
 Az első vihar. Elbeszélés. 2. kiadás
 Elbeszélések.
 Gyurkovics leányok. Színmű.
 Aranyborjú. Színmű.

Singer és Wolfner kiadásai

